

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Rozvojová pomoc Nového Zélandu

Petr Pochman

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Rozvojová pomoc Nového Zélandu

Petr Pochman

Vedoucí práce:

PhDr. Jiří Zákřavský, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Děkuji panu PhDr. Jiřímu Zákavskému, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup během zpracování této bakalářské práce. Velmi si vážím času, který mi jako vedoucí práce věnoval.

OBSAH

1	ÚVOD.....	9
2	ROZVOJOVÁ POLITIKA.....	12
2.1	Pojetí rozvoje a způsoby jeho měření	12
2.2	Možnosti členění současného světa podle stupně rozvoje.....	14
2.3	Rozvojová pomoc	18
3	HISTORICKÝ KONTEXT ROZVOJOVÉ POMOCI NOVÉHO ZÉLANDU.....	23
4	ROZVOJOVÁ POLITIKA 1999–2008	28
5	ROZVOJOVÁ POLITIKA 2008–2016	38
6	ZÁVĚR.....	49
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	53
8	RESUMÉ.....	61
9	SEZNAM PŘÍLOH	63

Seznam použitých zkratk

ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie (Association of Southeast Asian Nations)
AusAid	Australská agentura pro mezinárodní rozvoj (Australian Agency for International Development)
CDP	Výbor pro plánování rozvoje (Committee for Development Policy)
CID	Rada pro mezinárodní rozvoj (Council for International Development)
CIS	Společenství nezávislých států (Commonwealth of Independent States)
CORSO	Rada organizací pro pomocné služby v zámoří (Council of Organisations for Relief Services Overseas)
DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee)
ECOSOC	Ekonomická a sociální rada OSN (United Nations Economic and Social Council)
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organization)
HDI	Index lidského rozvoje (Human Development Index)
HDP	Hrubý domácí produkt
HDR	Zpráva o lidském rozvoji (Human Development Report)
HIPCs	Těžce zadlužené chudé země (Heavily Indebted Poor Countries)
HNP	Hrubý národní produkt
IDG	Mezinárodní rozvojová skupina (International Development Group)
IFC	Mezinárodní finanční korporace (International Finance Corporation)
IFAD	Mezinárodní fond pro rozvoj zemědělství (International Fund for Agricultural Development)
IMF	Mezinárodní měnový fond (International Monetary Fund)
LAC	Latinská Amerika a Karibik (Latin America and the Caribbean)
LDCs	Nejméně rozvinuté země (Least Developed Countries)

LIDCs	Rozvojové země s nízkými příjmy (Low-income Developing Countries)
MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)
MENAP	Blízký východ, severní Afrika, Afghánistán a Pákistán (The Middle East, North Africa, Afghanistan and Pakistan)
NZAID	Novozélandská agentura pro mezinárodní rozvoj
NZCO	Novozélandský firemní úřad (New Zealand Companies Office)
OAG	Úřad generálního auditora (Office of the Auditor General)
ODA	Oficiální rozvojová pomoc (Official Development Assistance)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (Organisation for European Economic Co-operation)
PIF	Fórum tichomořských ostrovů (Pacific Islands Forum)
RAMSI	Regionální rada pomoci na Šalamounových ostrovech (Regional Assistance Mission to the Solomon Islands)
SPC	Komise jižního Pacifiku (South Pacific Commission)
SSA	Subsaharská Afrika (sub-Saharan Africa)
SWAps	Skupina širokých přístupů (Sector-Wide Approaches)
UNCTAD	Konference OSN o obchodu a rozvoji (United Nations Conference on Trade and Development)
UNDP	Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)
UNEP	Program OSN pro životní prostředí (United Nations Environment Programme)
UNFPA	Populační fond OSN (United Nations Population Fund)
UNHCR	Vysoký komisariát OSN pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees)
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů (United Nations Children's Fund)
VSA	Dobrovolnická služba v zahraničí (Volunteer Service Abroad)

WFP	Světový potravinový program (World Food Programme)
WHO	Světová zdravotnická organizace (World Health Organization)
WTO	Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

1 ÚVOD

Rozvojová spolupráce je předmětem politických debat již více než 60 let [Edwards 2014]. Schopnost úspěšně řešit závažné problémy, jakými jsou například extrémní chudoba a hlad, zůstává pro země rozvojového světa nadále obtížné. S nárůstem vzájemné provázanosti pak tato problematika stále více překračuje hranice svých států a nabývá nové, globální dimenze. Chudoba, nekvalitní zdravotní péče, dětská úmrtnost, a další stojí v kontrastu k blahobytu vyspělého světa, který disponuje rozvinutým hospodářstvím a moderními technologiemi. Právě oficiální rozvojová pomoc je jedním z nástrojů, jak zlepšit ekonomickou a politickou situaci v jednotlivých částech naší planety.

Ve své bakalářské práci se věnuji rozvojové pomoci Nového Zélandu. Jakožto vysoce rozvinutý stát představuje významného aktéra v poskytování mezinárodní rozvojové pomoci, jejímž cílem je rozvíjet sdílenou prosperitu a stabilitu nejen v Tichomoří, ale i mimo něj. Za stěžejní body této pomoci Nový Zéland považuje podporu udržitelného rozvoje v rozvojových zemích a snížení chudoby s cílem přispět k zajištění bezpečnějšího, spravedlivějšího a prosperujícího světa. Každým rokem tak Nový Zéland přispívá významnou finanční částkou. Hlavní roli v poskytování pomoci představuje Novozélandský rozvojový program (*New Zealand Aid Programme*). Ten v současné době funguje pod záštitou Ministerstva zahraničních věcí a obchodu.

Zájem o činnost v regionálních záležitostech byl pro Nový Zéland vždy příznačný. Již na počátku 20. století v rámci svých teritorií (Cookovy ostrovy, Niue, Západní Samoa a Tokelau) poskytoval prostředky za účelem zlepšení úrovně vzdělávání, zdravotnictví a infrastruktury. Po ukončení druhé světové války přijal ideu podpory rozvoje chudších zemí. Od 60. let pak Nový Zéland přejímá agendu rozvojové pomoci v projektech nejrůznějšího zaměření. Zvláště v 70. letech došlo k navýšení podpory skrze takzvaný Kolombický plán. Mimo jiné docházelo i k zapojování nevládních agentur do poskytování pomoci, například prostřednictvím dobrovolnictví. V 90. letech lze vyzorovat trend postupného snižování rozvojové pomoci na úkor podpory trhů, kde by mohly

obchodovat novozélandské společnosti. Důležité je zmínit, že v této dekádě začínají v zemi působit nevládní organizace, jako například World Vision či UNICEF. Na mezinárodní úrovni se pomoc začala zaměřovat na boj proti chudobě a na podporu vlád při poskytování služeb.

V první části mojí bakalářské práce představuji ideu rozvojové spolupráce a vymezuji pojmy, které s danou problematikou souvisí. Zaměřuji se na konkrétní podoby rozvojové spolupráce, tedy jakými způsoby lze pomoc poskytovat. Zároveň považuji za důležité zmínit nastolená témata rozvojové spolupráce a v neposlední řadě také aktéry, jejichž vliv je pro její uskutečňování stěžejní.

V další části se zaměřuji na danou problematiku mezi roky 1999 až 2016. Nejprve předchází kapitola, popisující rozvojovou pomoc Nového Zélandu v historickém kontextu. V tomto ohledu poukazuji na fakt, že důvody k jejímu poskytnutí se v průběhu let měnily. Zatímco některé vlády usilovaly o snížení chudoby v rozvojových zemích, jiné byly motivovány spíše podporou politické stability a obchodními zájmy. Rozvojová pomoc Nového Zélandu byla, a není tomu jinak ani v současnosti, zacílena především na tichomořský region. Představuje však významný zdroj pomoci i pro státy asijské, africké a latinskoamerické.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je sledovat proměnu rozvojové politiky vlád Helen Clarkové z Novozélandské strany práce (*The New Zealand Labour Party*), která vykonávala úřad ministerské předsedkyně od roku 1999 do roku 2008, a Johna Keye z Novozélandské národní strany (*The New Zealand National Party*), jenž tento post zastával následujících osm let. Cíle práce bude dosaženo pomocí komparativní metody. Hlavními komparačními kritérii v tomto případě jsou: jednotlivé sektory, alokace finančních prostředků a proměna v kontextu regionů, kam oficiální rozvojová pomoc mířila.

O problematice rozvojových koncepcí v českém akademickém prostředí pojednává řada tištěných titulů. Většinou se jedná o tituly ekonomického zaměření. Ty přispěly zejména k sepsání první části mojí bakalářské práce. V této části práce rovněž čerpám z oficiálních dokumentů a zpráv Organizace

spojených národů, různých platforem, nezávislých organizací a internetových zpravodajských deníků. K sepsání části věnované Novému Zélandu pak čerpám primárně z oficiálních statistik Ministerstva zahraničních věcí a obchodu Nového Zélandu. Dále z odborných statí, které jsou dostupné v elektronické podobě, a výročních zpráv. V tomto ohledu čerpám ze zdrojů cizojazyčných, především anglicky psaných.

2 ROZVOJOVÁ POLITIKA

Existuje dlouhá tradice, podle které lidé v lepší ekonomické situaci pomáhali lidem chudším. Nejen v kritických obdobích, jakými byly války, nebo přírodní katastrofy, ale i v době míru. Tato tradice se formuje již po staletí [Remešová 2018: 1]. Lidé vždy měli tendenci poskytovat pomoc druhým v nouzi. Ali a Zeb [2016: 109] odkazují na motivy náboženské a etické. Humanitní přístup je zakořeněn ve všech nábožensko-kulturních tradicích světa. Dalším je motiv pragmatický. Investicemi do pomoci chudým zemím se v dlouhodobém horizontu ušetří prostředky, které by stát musel vynakládat na zajištění vlastní bezpečnosti a prosperity. V současné době ekonomické globalizace se totiž finanční nestabilita okamžitě projeví na trzích v mnoha jiných zemích [Phillips 2013].

Nejprve považuji za důležité vyjasnit některé z termínů používaných v této práci. V následující kapitole si tedy kladu za cíl přiblížit pojmy, se kterými budu pracovat na stránkách následujících. Konkrétně se jedná o pojmy rozvoj, rozvojové země a rozvojová pomoc. Nutno podotknout, že pro žádný z výše zmíněných termínů neexistuje, jak jev oboru sociálních věd běžné, žádná jednotná definice. Z tohoto důvodu na ně musíme pohlížet skrze různé přístupy, které nám pomohou jejich význam objasnit.

2.1 Pojetí rozvoje a způsoby jeho měření

Otázky spojené s rozvojem a rozvojovou spoluprací vyvolávají řadu debat v odborné i laické veřejnosti. Nejjednodušeji lze na rozvoj nahlížet jako na „pozitivní změnu ve společnosti“ [Opršal 2014: 7]. Pojem rozvoj nabyl významu v období po druhé světové válce, kdy byl propojen s rozvojem ekonomickým v tzv. nerozvinutých oblastech. Konkrétně lze za počátek „věku rozvoje“ považovat leden 1948, kdy prezident Spojených států Harry Truman zmínil ve svém inauguračním projevu označení „nerozvinuté“ (*underdeveloped*). Rozdíly mezi rozvinutými a rozvojovými státy měly být překonány pomocí zavádění moderních technologií a přílivu kapitálu. Na základě standardů tržní ekonomiky tak začalo období boje proti masové chudobě v zemích Afriky, Asie

a Latinské Ameriky. Pro označení těchto „nerozvinutých“ oblastí se začal uplatňovat pojem třetí svět [Zíková 2005: 52–57]. Tento termín poprvé použil francouzský demograf a ekonom Alfred Sauvy v roce 1952. Vzhledem k tehdejšímu bipolárnímu rozdělení světa stál třetí svět mimo trvalou sféru vlivu prvního světa, který označoval země industrializovaného Západu, a druhého světa, komunistického industrializovaného Východu [Tomlinson 2003: 309–310].

V odborné literatuře nalezneme různá pojetí konceptů rozvoje. Termín ekonomický rozvoj lze chápat jako proces strukturální přeměny hospodářství státu. Postupnou změnou dochází k transformaci podílu jednotlivých hospodářských sektorů na celkové ekonomické produkci. Význam zemědělského sektoru klesá a podíl průmyslu a služeb naopak stoupá [Opršal 2014: 7]. V běžném ekonomickém smyslu může být ekonomický rozvoj omezen pouze na akumulaci kapitálu. To v praxi znamená, že ačkoliv rozvojové země disponují pracovní silou či přírodním bohatstvím, v rozvoji jim brání nedostatek kapitálu fyzického (budovy, továrny) a kapitálu lidského (vzdělanost obyvatelstva) [Slay cit. dle Ehl 2005: 97].

Dle některých teoretiků je rozvoj měřitelný pomocí ekonomických faktorů, z nichž prim hraje hrubý domácí produkt (HDP) na osobu. Vyjadřuje sumu celkové hodnoty zboží a služeb vyrobených na území daného státu v daném roce. Skládá se z rozdílu mezi vývozem a dovozem, spotřeby soukromé i vládní a investic. Dalším činitelem je hrubý národní produkt (HNP) na osobu. Oproti HDP se HNP liší tím, že měří veškerou finální hodnotu zboží a služeb vytvořených za určité období (zpravidla jeden rok) národními výrobními faktory dané země, bez ohledu na to, ve kterém státě působí (doma i v zahraničí) [Český statistický úřad 2015]. Jak HDP, tak i HNP se často uvádějí na osobu v paritě kupní síly, tedy vydělené počtem obyvatel dané země a po zohlednění řady cenových hladin v různých zemích. Ukazatele HDP a HNP lze poměrně lehce zjistit a také jim porozumět. Právě proto se často užívají k určení úrovně rozvoje dané země. Avšak jejich nevýhodu představuje fakt, že nezahrnují sociální aspekty rozvoje.

Na rozvoj tedy nelze pohlížet jen z hlediska ekonomického. V reakci na úzce pojatý ekonomický rozvoj vznikl koncept lidského rozvoje. Ekonomický růst je sice velmi důležitým aspektem pro naplňování cílů rozvoje, avšak představuje pouze jeden z prostředků pro jeho uskutečňování. Klíčovými předpoklady lidského rozvoje jsou možnosti žít plnohodnotný život, zajištění přístupu k adekvátnímu vzdělávání a mít podíl na rozhodování, která ovlivňují vlastní komunitu [Sen 1999: 3–5]. Organizace spojených národů [2019a] pak zdůrazňuje, že je třeba k rozvoji přistupovat jako k oblasti, která zahrnuje dodržování lidských práv, demokratických principů, práva na seberealizaci a rovnosti pohlaví.

Rozvojový program OSN (UNDP – *United Nations Development Programme*) vytvořil nový ukazatel rozvoje, který se nazývá Index lidského rozvoje (HDI – *Human Development Index*). HDI se stanovuje na základě tří veličin, kterými jsou: očekávaná délka života, gramotnost dospělé populace a ekonomická vyspělost (průměrný příjem). Od roku 1990, kdy byl vyvinut pro potřeby OSN, se Index lidského rozvoje stal celosvětově uznávaným ukazatelem kvality lidského života a každým rokem je využíván Rozvojovým programem OSN k tvorbě Zprávy o lidském rozvoji (HDR – *Human Development Report*) [Hoch 2007: 19–23]. I tento ukazatel ale čelí kritice pro své nedostatky. Jedním z nich je ten, že nedokáže zachytit rozdíly v životní úrovni uvnitř jednotlivých zemí. Dále chybí indikátory pro výpočet jeho hodnoty (např. míra lidské svobody, bezpečnostní situace v dané zemi). Někteří teoretikové dokonce označují samotný vzorec použitý k výpočtu Indexu jako nedůvěryhodný [Stanton 2007: 16–21]. Přesto zůstává velice užitečným nástrojem při sledování proměny životní úrovně v určité zemi či regionu.

2.2 Možnosti členění současného světa podle stupně rozvoje

V současné době existuje široká škála alternativ k členění na první, druhý a třetí svět. Tato klasifikace ztratila své logické opodstatnění po zániku socialistického tábora, kdy se jeho země postupně transformovaly buď do prvního, nebo do třetího světa. Z tohoto důvodu bývá čím dál častěji nahrazována pojmy,

jakými jsou např. země globálního Jihu a země globálního Severu. Země globálního Jihu lze charakterizovat jako politicky a ekonomicky nestabilní, v mnoha případech potýkajících se s problémy demografickými či ekologickými [Hoch 2007: 15–16]. Z geografického hlediska však pojem Jih neodpovídá realitě. Země jakou Austrálie či mnou zkoumaný Nový Zéland sdílejí charakteristiku zemí globálního Severu, tedy politické svobody, stabilitu a ekonomickou prosperitu.

Další možnou alternativou je rozdělení podle rozvojových charakteristik na rozvojové země a rozvinuté země. Rozvojové země tvoří velmi heterogenní a početnou skupinu. Z celkového počtu 164 členů Světové obchodní organizace se za rozvojové označuje 117 z nich [WTO 2019]. Komplexně se vyznačují nízkým životním standardem a málo rozvinutým hospodářstvím. Do výčtu těchto zemí lze zahrnout převážnou většinu oblastí, které byly v minulosti pod koloniální nadvládou [Kollerová 2005: 298]. Situovány jsou ve třech hlavních rozvojových regionech. Geografická blízkost a ekonomická provázanost se Spojenými státy má zajisté vliv na relativně nejrozvinutější rozvojový region, a sice Latinskou Ameriku. Rozvojovým regionem s největší populační převahou je Asie spolu s Tichomořím. Nejméně rozvinutý rozvojový region představuje Afrika [Adamcová 2006: 26–27]. Rozvojové země na tomto kontinentu v současné době čelí nízké míře hospodářského růstu, korupci, stagnaci v průmyslovém rozvoji, chudobě a neblahé úrovni vzdělávání [Strauss 2016].

Mezinárodní měnový fond (*International Monetary Fund* – IMF) vymezuje na základě HDP na obyvatele dvě skupiny zemí. První skupinu představují rozvinuté tržní ekonomiky. Vyznačují se vysokým životním standardem, značným podílem služeb na celkové produkci a technologickou vyspělostí. V roce 2018 IMF ve své zprávě *World Economic Outlook* do skupiny rozvinutých ekonomik zařadil 39 států. Patří mezi ně sedm hospodářsky nejvyspělejších zemí světa (G7), většina evropských zemí a rovněž nově industrializované ekonomiky v Asii¹. Druhou, výrazně početnější skupinu tvoří

¹ Viz příloha č. 1.

formující a rozvíjející se tržní ekonomiky. Seznam zahrnuje celkem 154 zemí, které jsou regionálně rozčleněny. Nalezneme v něm některé ze členů Společenství nezávislých států (*Commonwealth of Independent States – CIS*), formující a rozvíjející se země Evropy a Asie (*emerging a developing Europe, Asia*), Latinskou Ameriku a Karibik (*Latin America and the Carribean – LAC*), Blízký východ, severní Afriku, Afghánistán a Pákistán (*The Middle East, North Africa, Afghanistan and Pakistan – MENAP*) a subsaharskou Afriku (*sub-Saharan Africa – SSA*). Dále jsou klasifikovány podle analytických kritérií, jakými jsou zdroje vývozních příjmů. V tomto ohledu IMF vymezuje dvě specifické skupiny zemí: země vyvážející paliva a země vyvážející nepalivové suroviny. Důležité je zmínit i kritéria finanční. IMF podle nich formující a rozvíjející se ekonomiky dělí na čistě věřitelské a čistě dlužící, těžce zadlužené chudé země (*heavily indepted poor countries – HIPC*s) a rozvojové země s nízkými příjmy (*low-income developing countries – LIDC*s). Nutno podotknout, že některé ze států IMF nepodrobují své analýze, neboť nejsou jeho členy. Jedná se např. o Severní Koreu či Kubánskou republiku [International Monetary Fund 2018b: 218–222].

Samotný pojem specifické skupiny zemí světového hospodářství – rozvojové země² je v praxi využíván od druhé poloviny 20. století. Oficiálně bylo toto označení poprvé použito na zasedání Konference OSN o obchodu a rozvoji (*United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD*) roku 1964 [Adamcová 2009: 16–17]. Do té doby se pro tyto země užíval převážně termín „zaostalé země“ (*backward countries*). Především z důvodů některých ekonomických teorií, kde byla zaostalost spojována s barvou pleti a antropologickými parametry příznačnými pro rasistické koncepce, byl termín po 2. světové válce představiteli mnoha zemí odmítán a postupně nahrazován [ibid.].

² Termín *developing countries* je do českého jazyka překládán jako rozvojové země, nikoliv jako země rozvíjející se. Nejedná se však o termín zcela výstižný. Nejenom že některé z těchto zemí se dlouhodobě nerozvíjejí, ba naopak stagnují. Rozvoj navíc byl a nadále zůstává charakteristický i pro země rozvinuté. Všeobecně se však termín rozvojové země stal užívaným i v odborné literatuře [Adamcová 2009: 16].

Rozvojové země lze vymezit na základě několika hledisek. O vymezení geografickém již bylo v tomto textu pojednáno. Rovněž jsem zmínil, že většina zemí rozvojového světa v minulosti patřila do některé z koloniálních říší. Princip národního státu, jenž byl importován koloniálními mocnostmi, tak zůstává v afrických, asijských a latinsko-amerických podmínkách mnohdy cizorodým prvkem [Kollerová 2005: 298].

Z hlediska ekonomického je velmi obtížné rozvojové země charakterizovat. Jelikož se jedná o velmi početnou a nesourodou skupinu, lze jen obtížně nalézt základní ekonomické charakteristiky, které by všechny rozvojové země vykazovaly. Všechny níže uvedené znaky jsou proto převládající, tzn., že ne všechny země je musejí vykazovat k tomu, aby byly zařazeny mezi země rozvojové [Adamcová 2009: 18]. „Z hlediska ekonomického lze rozvojové země vymezit jako skupinu zemí, které při určitém obecném nazírání vykazují následující čtyři základní charakteristiky: relativně nízkou ekonomickou úroveň (vyjádřenou ukazatelem HDP na obyvatele), nesoulad mezi odvětvovou strukturou HDP a zaměstnaností, sociálně ekonomický dualismus, přetrvávající ekonomickou závislost na rozvinutých zemích ve vnějších ekonomických vztazích“ [ibid.].

Ačkoliv jsou dnes rozvojové země považovány za velmi heterogenní skupinu, v rámci které je můžeme klasifikovat podle nejrůznějších kritérií, až do poloviny 60. let byly rozvojové země považovány za skupinu relativně homogenní. Jejich kategorie byly vymezovány pouze na základě kritéria exportní struktury. Toto kritérium se postupem času začalo jevit jako nedostatečné a proto se již na Konferenci OSN o obchodu a rozvoji v Ženevě roku 1964 objevila myšlenka vyčlenit ze skupiny rozvojových zemí ty nejchudší a nejzaostalejší. Vznikla tak skupina nejméně rozvinuté země světa (*Least Developed Countries – LDCs*) [Harmáček 2013: 10–11]. K jejímu oficiálnímu ustanovení došlo v roce 1971 Výborem pro plánování rozvoje (*Committee for Development Policy – CDP*) působící v rámci Ekonomické a sociální rady OSN (*United Nations Economic and Social Council – ECOSOC*) [AMO 2010]. Jedná se o nejchudší a nejslabší země světa, které jsou minimálně industrializované, mají špatnou

infrastrukturu a chmurné vyhlídky pro větší ekonomický rozvoj v následujících letech. Dle ECOSOC jsou jasně definované na základě těchto kritérií – výše hrubého národního produktu je nižší než 992 USD na obyvatele na rok; slabosti lidských zdrojů, která reflektuje špatné sociální podmínky; ekonomické zranitelnosti a nestability a kritériem doplňkovým, tedy velikostí populace [Harmáček 2013: 15–19; Hoch 2007: 17]. V současné době splňuje kritéria příslušnosti k LDCs 47 států, přičemž v největší míře jsou zastoupeny ty subsaharské [OSN 2019b].

V roce 1964 skupina původně 77 rozvojových zemí vytvořila společnou organizaci, známou jako G77 (*The Group of 77*). Posláním skupiny je podpořit kolektivní ekonomické zájmy svých členů a zvýšit jejich vyjednávací schopnost při OSN. V roce 2019 skupina čítá celkem 134 členských zemí [The Group of 77 2019].

2.3 Rozvojová pomoc

Rozvojová pomoc hraje významnou roli v rozvoji mnoha zemí a je jedním z prvků globálního ekonomického systému. Rovněž bývá považována za jeden z prostředků, kterými lze předcházet nestabilitě, konfliktům a prohlubující se chudobě v rozvojových zemích. Od počátku 50. let 20. století, kdy byly zahájeny rozsáhlé programy poskytování rozvojové pomoci, je nedílnou součástí zahraniční politiky jednotlivých států. Od této doby došlo díky zásluze rozvojové pomoci v mnoha zemích k významnému zlepšení v souhrnných ukazatelích lidského rozvoje. Nicméně situace v řadě rozvojových zemí není stále uspokojivá, a tak rozvojová pomoc neztrácí svou opodstatněnost. Přesto se o účinnosti a využití prostředků na rozvojovou pomoc stále vedou rozsáhlé diskuze a některými lidmi je i nadále zpochybňována [Halaxa – Němečková 2009: 303–304].

Zkušenosti poskytovatelé pomoci se shodují, že stěžejní ve snaze o trvale udržitelný růst a rozvoj má být především vlastní úsilí rozvojových zemí. Rozvojová pomoc by měla zaujímat pouze doplňující místo a být tak „doplňkovým“ zdrojem vnějšího kapitálu [Vaggi 2013: 252–253]. Jedno

z nejdůležitějších kritérií pro klasifikaci rozvojové pomoci představuje způsob, jakým jsou do ní jednotliví aktéři zapojeni. Prostředky poskytované dárcovskou zemí státům s nižší úrovní socioekonomického rozvoje (prostřednictvím svých agentur nebo nevládních organizací) označujeme jako pomoc bilaterální. Pomoc realizovanou prostřednictvím multilaterálních organizací (např. programů OSN) naproti tomu nazýváme jako pomoc multilaterální. Méně obvyklá je pomoc trilaterální. Tato forma rozvojové spolupráce je založena na partnerství mezi tradičním donorem (hospodářsky vyspělou zemí), tzv. novým donorem (progresivní rozvojovou zemí) a méně vyspělou rozvojovou zemí, tedy příjemkyní pomoci [Opršal 2014: 15].

V odborné literatuře se někdy odlišují pojmy rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce. Rozvojová pomoc je obvykle definována jako tok kapitálu nebo veřejných financí ve formě půjček a grantů do jiných zemí, který nemá z pohledu dárce komerční určení, či jde o kapitál poskytovaný za zvýhodněných podmínek. V pojetí rozvojové spolupráce pak rozvojová pomoc představuje pouze jeden z jejích nástrojů, např. vedle obchodních preferencí [Halaxa – Němečková 2009: 305]. Někdy jsou však oba termíny používány jako synonyma, přičemž s pojmem „rozvojová spolupráce“ se můžeme častěji setkat od roku 2011, kdy proběhla konference v jihokorejském Busanu [Kim – Mawdsley – Savage 2013: 4].

Zatímco rozvojová pomoc je relativně obecný pojem, oficiální rozvojová pomoc (ODA – *Official Development Assistance*) přesně klasifikuje soubor transferů (půjček, grantů) do rozvojových zemí. Splňovat musejí následující kritéria – jsou poskytovány oficiálními vládami států či místními vládami, nebo jejich výkonnými orgány. Dále k jejich poskytování dochází s cílem podpořit ekonomický rozvoj a blahobyt v rozvojových zemích. Nesmějí mít komerční charakter a jsou poskytovány pouze zemím uvedeným v seznamu Výboru pro rozvojovou pomoc (*Development Assistance Committee – DAC*) jako příjemci ODA [OECD 2019a].

Klíčovou vládní organizací v oblasti rozvojové pomoci je Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organisation for Economic Co-operation*

and Development – OECD)³. Založena byla v Paříži roku 1961 s cílem podpořit ekonomickou spolupráci a hospodářský rozvoj. Dnes sdružuje 36 ekonomicky vyspělých a demokratických zemí⁴, které jsou největším poskytovatelem bilaterální pomoci a rovněž největším zdrojem financí pro multilaterální organizace na světě. V několika desítkách výborů OECD se schází zástupci z členských zemí a vyměňují si zkušenosti v rozsáhlých oblastech, které sahají od sociální politiky až po obchod či investice [Hoch 2007: 95–96]. Nový Zéland je členem Organizace od roku 1973.

DAC představuje jedno z klíčových fór pro koordinaci rozvojové pomoci hlavních dárců. Vytváří prostor pro komunikaci mezi dárci rozvojové pomoci a usiluje o koordinaci rozvojové pomoci zemí OECD. Unikátní role DAC spočívá v tom, že sdružuje země, které poskytují 95 % světové rozvojové pomoci. Člen OECD se však automaticky nestává členem DAC, neboť členství je podmíněno přijetím některých závazků, např. poskytování rozvojové pomoci v určitém finančním rozsahu [Antošová 2007: 112].

Zastřešující a koordinující roli na poli rozvojové pomoci vykonává Organizace spojených národů. Ačkoliv je role OSN tradičně spojována především se zajišťováním mezinárodní bezpečnosti, po vyhlášení nezávislosti desítek nových států v chudých částech světa na počátku šedesátých let začala fungovat jako fórum, kde představitelé z rozvojových zemí měli možnost rovnoprávně jednat se svými kolegy z rozvinutých států. Vedle otázek bezpečnostních tak záhy došlo k prosazení druhé hlavní agendy. Tou byla rozvojová spolupráce. Docházelo k četným konferencím, na kterých se debatovalo o možnostech její podoby [Hoch 2007: 80–81]. V průběhu času se v rámci OSN vytvořilo mnoho suborganizací. Každá má svou specializaci a určitým způsobem reflektuje výsek rozvojové problematiky. Mezi nejdůležitější patří: Konference o obchodu a rozvoji (UNCTAD), Program OSN pro životní prostředí (UNEP), Rozvojový program OSN (UNDP), Dětský fond OSN (UNICEF), Vysoký komisariát pro uprchlíky (UNHCR), Světová

³ OECD se stala nástupcem Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (*Organisation for European Economic Co-operation – OEEC*) založené v roce 1948.

⁴ Viz příloha č. 2.

zdravotnická organizace (WHO), Populační fond OSN (UNFPA), Organizace pro výživu a zemědělství (FAO) [ibid.].

Priority rozvojové pomoci, na kterých se mezinárodní společenství na půdě OSN dohodne, jsou deklarovány v rámci jednotlivých rozvojových dekád, které jsou určitým vodítkem pro dárcce rozvojové pomoci. Vzhledem k tematickému zaměření druhé části méj bakalářské práce a jejímu periodickému vymezení na tomto místě považuji za nezbytné zmínit jeden z významných aspektů, který se opíral o snahu udělat svět důstojnějším místem pro život většiny obyvatel. Rozvojové cíle tisíciletí (*Millenium Development Goals* – MDGs) jsou komplexním programem pro odstranění nejzávažnějších problémů rozvojových zemí, který byl přijat na zvláštním Valném shromáždění OSN v New Yorku v roce 2000. Na Summitu tisíciletí se tehdy všech 189 členských zemí OSN spolu s Vatikánem a Švýcarskem zavázalo k novému celosvětovému partnerství s cílem omezit extrémní chudobu a stanovit řadu cílů, které je třeba splnit do roku 2015. Jako výchozí bod pro hodnocení jejich plnění byl zvolen rok 1990 [Stojanov nedatováno]. Ambiciózní program MDGs sestává z osmi cílů⁵: odstranění extrémní chudoby a hladu, dosažení základního vzdělání pro všechny, posílení role žen ve společnosti, snížení dětské úmrtnosti, zlepšení zdraví matek, boj s HIV/AIDS a dalšími nemocemi, zajištění udržitelného stavu životního prostředí a budování partnerství pro rozvoj [OSN 2015a].

Podíváme-li se na konkrétní výsledky této agendy, zjistíme, že byla celkově velmi zdařilá. Na základě Výroční zprávy OSN *MDGs Report 2015*, kterou v červenci onoho roku v Oslu prezentoval generální tajemník OSN Pan Ki-mun, níže předkládám výčet několika úspěchů. Počet lidí žijících v extrémní chudobě se snížil o více než polovinu. Konkrétně z 1,9 miliardy na 836 milionů v roce 2015. Zvýšila se míra gramotnosti, základní školu navštěvovalo v roce 2015 91 % dětí. Rovněž vzrostlo zastoupení žen v politice. Průměrný podíl žen v parlamentu se ve zkoumaném období téměř zdvojnásobil. Celosvětově klesl počet úmrtí dětí mladších pěti let z 12,7 milionu v roce 1990 na necelých 6 milionů v roce 2015. Mateřská úmrtnost se snížila téměř o polovinu. Počet lidí

⁵ Cíle byly nadále rozpracovány do 21 dílčích úkolů, jež jsou měřitelné sérií přibližně 60 indikátorů.

nově infikovaných virem HIV mezi lety 2000 až 2013 poklesl o 40 % a podařilo se předejít více než 6,2 milionům úmrtí na malárii. Od roku 1990 získalo přístup k bezpečné pitné vodě asi 2,6 miliardy lidí. Oficiální rozvojová pomoc z rozvinutých zemí se v letech 2000 až 2014 zvýšila v reálných hodnotách o 66 % a dosáhla rekordních 135,2 miliardy amerických dolarů oproti 81 miliardám amerických dolarů v roce 1990 [OSN 2015b].

Dalším důležitým dokumentem, na který v následující části této bakalářské práce odkazují, je Pařížská deklarace o efektivnosti rozvojové pomoci z roku 2005. Dokument byl schválen více než stovkou zemí a třiceti rozvojovými agenturami. Podnětem pro přijetí této dohody byly nedostatky v poskytování mezinárodní rozvojové pomoci. Nabízela tedy akčně orientovaný plán pro zlepšení kvality v poskytování rozvojové pomoci a jejího dopadu na rozvoj. Zavedla řadu konkrétních opatření k realizaci a ustanovila výkonnostní ukazatele pro hodnocení pokroku. Vyzvala také k vytvoření mezinárodního monitorovacího systému, který by zajistil, že za sebe poskytovatelé a příjemci rozvojové pomoci budou navzájem zodpovídat, což je prvek, který je u mezinárodních dohod ojedinělý. Mezi pěti základními principy pro zvýšení účinnosti rozvojové pomoci patří: poskytování pomoci na základě požadavků partnerských zemí (*ownership*), přizpůsobení se programovým dokumentům partnerských zemí (*alignment*), vzájemná koordinace mezi donory (*harmonisation*), řízení zaměřené na výsledky (*managing for results*) a posilování vzájemné odpovědnosti (*mutual accountability*) [OECD nedatováno].

3 HISTORICKÝ KONTEXT ROZVOJOVÉ POMOCI NOVÉHO ZÉLANDU

První zmínky o poskytování vzdělávání a lékařské péče novozélandskými misionáři v oblasti Tichomoří pochází z 19. století. Na počátku 20. století pak Nový Zéland převzal koloniální odpovědnost za svá ostrovní teritoria (Cookovy ostrovy, Niue, Západní Samoa a Tokelau). V rámci této odpovědnosti novozélandská vláda poskytovala teritoriím finanční podporu v nejrůznějších oblastech. Docházelo tak k investování do administrativy, vzdělávání, zdravotnictví, nebo infrastruktury. Až do počátku druhé světové války podpora dosahovala přibližné hodnoty jednoho milionu novozélandských dolarů ročně [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2001: 9]. Finanční a materiální podporu v tomto kontextu samozřejmě nelze označit jako rozvojovou pomoc v pravém slova smyslu, neboť byla poskytována v souladu s výše zmíněnou koloniální odpovědností.

Po druhé světové válce následovala vlna dekolonizace, v jejímž důsledku vzniklo četné množství nově nezávislých států. Nový Zéland tehdy přijal myšlenku, která se začala postupně šířit po celém světě. Jednalo se o myšlenku rozvoje, kdy by měly rozvinuté země poskytovat materiální a technickou pomoc zemím rozvojovým. Finanční závazek Nového Zélandu byl však omezený a snaze k uskutečnění finanční pomoci se u veřejnosti nedostalo příliš pozitivního ohlasu. I přes všechny počáteční pochybnosti měl brzy západní svět možnost zjistit, že úsilí o rozvojovou spolupráci má smysl. Důkazem se stal Spojenými státy americkými financovaný Plán evropské obnovy, známý též jako Marshallův plán. Ten usiloval o rekonstrukci válkou zničené západní Evropy prostřednictvím vládní podpory a industrializace. Marshallův plán přispěl k hospodářské rekonstrukci západní Evropy, pomohl obnovit průmysl i zemědělství a oživit mezinárodní obchod. Pozitivní výsledky rovněž vykazovaly nevládní agentury. Příkladem může být britská Oxfam, jež zajišťovala peníze, oblečení a potraviny komunitám lidí v nouzi [Overton 2012].

Do poválečných snah, usilujících o rekonstrukci stability, se brzy zapojil i Nový Zéland. Konkrétně tak učinil v roce 1947, kdy spolu s dalšími pěti

zeměmi⁶ založil Komisi jižního Pacifiku (*South Pacific Commission – SPC*). Účelem této organizace byla koordinace sociálních a ekonomických aktivit v regionu, který prošel turbulencemi druhé světové války. Po roce 1965 se členská základna nadále rozšiřovala, neboť mnohé ostrovní oblasti dosáhly nezávislosti či převážné samosprávy. Jako první plnoprávný člen organizaci obohatila Západní Samoa. V roce 1983 bylo na 23. slavnostním zasedání Komise v Saipanu všech 22 tichomořských zemí a teritorií uznáno plnohodnotnými členy. Dnes organizace funguje pod názvem Tichomořské společenství a sdružuje 26 států⁷ [Pacific Community 2019]. Dalším důležitým mezivládním programem, na kterém Nový Zéland participoval, je Kolombický plán. K jeho založení došlo roku 1951 osmi zeměmi Commonwealthu⁸. Zaměřen byl na posílení vztahů mezi jihoasijskými a tichomořskými státy a podporu v sociálním a ekonomickém rozvoji. Tedy nebyl založen pouze za účelem budování fyzického kapitálu (infrastruktura, stavba nemocnic), ale zejména z důvodu zdokonalování profesní kvalifikace. Tím rozumíme způsobilost k účinnému využívání zdrojů či poskytování kvalitních služeb v oblastech, jakými jsou zdravotnictví, školství a veřejná správa. Nový Zéland už do počátku v rámci programu přispíval do projektů, jejichž cíli byly podpora vzdělávání, školení a poskytování technických expertů. Zároveň umožňoval studentům z jihovýchodní Asie studovat na novozélandských univerzitách [National Archives of Australia 2019].

Vzestup v poskytování novozélandské rozvojové pomoci v pravém slova smyslu nastal poté, co se ostrovní tichomořské země staly zodpovědné za své vlastní záležitosti. Roku 1962 vyhlásila nezávislost výše zmíněná Západní Samoa. Poté ji následovala i další z ostrovních teritorií. Cookovy ostrovy tak učinily v roce 1965 a Niue o devět let později. Nový Zéland stále více rozšiřoval svou rozvojovou agendu v regionu. K poskytování rozvojové pomoci docházelo

⁶ Jednalo se o země, které spravovaly území v oblasti tichomořských ostrovů: Francie, Nový Zéland, Nizozemsko, Spojené království, Spojené státy americké a Austrálie, v jejímž hlavním městě došlo k podepsání zakládající smlouvy, tzv. Camberské dohody.

⁷ Nizozemsko organizaci opustilo v roce 1962. Velká Británie pak v roce 2004.

⁸ V tomto případě jimi byly Austrálie, Kanada, Ceylon (dnešní Srí Lanka), Nový Zéland, Pákistán, Spojené království, Malaja a Severní Borneo.

prostřednictvím přímé rozpočtové podpory a ve formě projektů, které zahrnovaly například zemědělské poradenství, rozvoj lesnictví, budování silnic a podporu vzdělávání [Overton 2012].

V 70. letech začíná být oficiální rozvojová pomoc důležitým nástrojem novozélandské zahraniční politiky. Nutno podotknout, že politické motivy k jejímu poskytování mnohdy převyšovaly motivy rozvojové. V drtivé většině pak docházelo k jejímu uskutečňování bilaterální formou [Henderson 1999: 267–268]. K výraznému navýšení novozélandské rozvojové pomoci přispěla labouristická vláda ministerského předsedy Normana Kirka. Ten vykonával úřad mezi lety 1972 až 1974. Vedle tradiční oblasti, kam pomoc směřovala, tedy Tichomoří, se podpory dostává i zemím jihovýchodní Asie. V tomto kontextu je důležité zmínit, že Nový Zéland přehodnotil svou vojenskou roli (např. účast ve vietnamské válce) a rozhodl se podpořit hospodářský rozvoj v Singapuru, Malajsii a Thajsku. V roce 1975 výdaje vynakládané na oficiální rozvojovou pomoc dosáhly 0,52 % HDP, což představuje historicky nejvyšší hodnotu v souvislosti s procentuálním podílem HDP [Overton 2012].

Ovšem důležitou roli v poskytování novozélandské rozvojové pomoci hrály i nevládní organizace. Za zmínku jistě stojí Dobrovolnická služba v zahraničí (*Volunteer Service Abroad – VSA*). Založena byla roku 1962 a zpočátku zajišťovala mobilitu mladých Novozélandčanů do oblasti Tichomoří, jihovýchodní Asie a Afriky. Tito lidé měli jedinečnou možnost sdílet své dovednosti a zkušenosti v rámci místních komunit a přispět tak k zajištění rozvoje. Celkem už této příležitosti využilo více než 3 500 novozélandských občanů [Richards 2002: 81]. V roce 1944 založená Rada organizací pro pomocné služby v zámoří (*Council of Organisations for Relief Services Overseas – CORSO*) v 70. letech rovněž přejala agendu rozvojové pomoci a poněkud kontroverzně poukazovala i na existenci chudoby na Novém Zélandu [New Zealand History 2017].

S vítězstvím labouristů v čele s Davidem Langem v roce 1984 země prošla radikální řadou reforem, které značně omezily výdaje vynakládané do veřejného sektoru a deregulovaly ekonomiku [Aktinson 1997: 46–47]. Zpočátku jimi

rozvojová pomoc nebyla nijak zasažena. Nicméně již ke konci 80. let byly příspěvky poskytované novozélandskou vládou druhé nejnižší v rámci zemí OECD z pohledu podílu na HNP. V období 1989 až 1990 dosahovala hodnota oficiální rozvojové pomoci výše 0,22 % HNP [Overton 2012]. Navzdory změnám v této dekádě ale i tak docházelo k zachování a podpoře mnoha projektů, i když skromnějšího charakteru (80 % z nich hospodařilo s rozpočtem nižším než 150 tisíc novozélandských dolarů). Důraz byl kladen primárně na technickou asistenci, rozvoj venkovských oblastí a reformy veřejného sektoru v zemích jako je Samoa či Cookovy ostrovy [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2001: 10].

Během 90. let Nový Zéland poskytoval přibližně tři čtvrtiny rozvojové pomoci ve formě bilaterální a zbytek multilaterálně. Typickým fenoménem této dekády je přesunutí pozornosti od eliminace chudoby směrem k aktivitám, které podporovaly rozvoj prostřednictvím růstu trhů. Svým způsobem tak vládnoucí Národní strana pod vedením Jamese Bolgera sledovala především ekonomické zájmy, neboť se její administrativa snažila o rozšíření obchodních vyhlídek pro novozélandské společnosti⁹. Výrazně tak narostl počet bilaterálních smluv pro poskytování oficiální rozvojové pomoci. V roce 1997 přijímalo oficiální rozvojovou pomoc od Nového Zélandu 92 zemí. To je vskutku významný nárůst, porovnáme-li toto číslo s předchozí dekadou, kdy bylo příjemkyněmi 49 zemí [ibidem]. Nicméně tento režim podpory byl výrazně mimo krok s donory v ostatních částech světa (zejména evropskými), kteří označili snahu o snížení chudoby jako primární cíl jejich rozvojové politiky [Storey – Bulloch – Overton 2005: 30–36].

Na Novém Zélandu rovněž zahájilo v 90. letech svou činnost četné množství nevládních rozvojových agentur či docházelo k rozšiřování působnosti těch stávajících. Některé z nich zastávaly pozici lokálních poboček mezinárodních organizací. Jednalo se například o Oxfam, UNICEF, Tear Fund nebo World Vision. Pomoc, kterou poskytovaly po celém světě, označujeme

⁹ V této souvislosti navázal Nový Zéland nové významné vztahy v oblasti poskytování pomoci např. s Čínou, Laosem a Vietnamem.

v tomto případě jako multilaterální. Pochází totiž od mnoha různých vlád a zdrojů. Získané finanční prostředky mnohých těchto organizací pak putovaly zejména na pomoc při náhlých katastrofách (cyklóny v Tichomoří, hladomory v Africe) [Overton 2012]. Úlohou multilaterálních organizací (např. OSN) bylo najít způsob, prostřednictvím kterého se dostalo pomoci nejméně rozvinutým zemím v případě mimořádných událostí, nebo přírodních katastrof. Dále podporovaly mezinárodní úsilí o zmírnění chudoby prostřednictvím rozvoje na globální i regionální úrovni. Jejich přínosem je i v dnešní době to, že dokážou zprostředkovat převod příspěvků v těch regionech, kde není přímé zastoupení Nového Zélandu [O'Brien 2009: 91–92].

4 ROZVOJOVÁ POLITIKA 1999–2008

Ve všeobecných volbách, které se na Novém Zélandu uskutečnily v roce 1999, zvítězila Novozélandská strana práce (*New Zealand Labour Party*) pod vedením Helen Clarkové. Helen Clarková se tak stala v pořadí 37. ministerskou předsedkyní vlády Nového Zélandu a historicky druhou ženou zastávající tento úřad. V politice se začala angažovat již během vysokoškolských studií na Univerzitě v Aucklandu, kdy vstoupila do Labouristické strany. Po absolvování univerzity začala přednášet politologii a v roce 1981 byla zvolena do parlamentu za volební obvod Mount Albert, který reprezentovala až do roku 2009 [Center for Global Development 2019]. Post lídryně strany zastávala od roku 1993 a po již zmíněných vyhraných volbách v roce 1999 vytvořila menšinovou vládu se stranou Aliance a za podpory Strany zelených [Election Results 1999].

Právě Matt Robson ze strany Aliance byl pověřen k funkci přidruženého ministra Ministerstva zahraničních věcí se zvláštní odpovědností za rozvojový program. Ačkoliv premiérka Helen Clarková či ministr zahraničí a obchodu Phill Goff nevěnovali během volební kampaně agendě rozvojové pomoci příliš velkou pozornost, v rámci Labouristické strany a strany Aliance existovaly rozporuplné nálady, které se snažily v tomto ohledu prosadit změnu. Viditelným zastáncem těchto snah byl především labourista Pat Webster, výkonný ředitel Rady pro mezinárodní rozvoj (*Council for International Development – CID*), jež sloužila jako zastřešující skupina pro novozélandské nevládní organizace. Keith Locke ze Strany zelených rovněž dlouhodobě projevoval názory ohledně rozvojových otázek a byl tak dalším hlasem usilujícím o změnu [Banks et. al. 2012: 174].

Pro upravení programu rozvojové pomoci se dále vyslovili mnohé rozvojové nevládní organizace a jednotlivci. Těsně před všeobecnými volbami zveřejnila Rada pro mezinárodní rozvoj zprávu, ve které kritizovala dosavadní rozvojovou politiku Nového Zélandu v mnoha ohledech. Požadovala podstatné navýšení vládního financování, hlubší zájem o snižování chudoby a to hlavně

v regionech a zemích, kde byla chudoba na nejvyšší úrovni. Dále pak odklon od financování terciální úrovně vzdělávání směrem k podpoře vzdělávání primárního a větší zapojení občanské společnosti do poskytování rozvojové pomoci [ibid.].

Po volbách nová vláda vzala tyto úvahy v potaz a Ministerstvo zahraničních věcí a obchodu posléze vypracovalo zprávu pod názvem „K dosažení excelence v poskytování pomoci“. Publikována byla v roce 2001. Zpráva ještě více, detailněji rozšířila výše zmíněné námitky a přijetí eliminace chudoby označila za jednoznačný cíl. Dalším podstatným bodem bylo oddělení ústavně navázaných programů pro Cookovy ostrovy, Niue a Tokelau z rozpočtu a snížení počtu partnerů v poskytování pomoci [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2001: 6–8]. Tímto krokem vláda jasně prokázala výrazně odlišné vize v rozvojové politice oproti předchozí dekádě.

Ovšem nejdůležitější výzvu představovalo založení nové agentury, která by fungovala jako jakási poloautonomní pobočka v rámci Ministerstva zahraničních věcí a obchodu. Agentura měla mít své vlastní poslání, výkonného ředitele a hospodařit v rámci vlastního rozpočtu. Argumenty pro její zřízení byly obhajovány následovně: rozpočet, který byl až dosud zřizován Ministerstvem zahraničí a obchodu, upřednostňoval diplomatické, obchodní a strategické zájmy na úkor cílů rozvojových. Navíc byl obstaráván zaměstnanci, kteří neměli mnohdy žádné odborné znalosti v oblasti rozvoje a rozvojové spolupráce. Vláda následně na doporučení schválila a v červenci roku 2002 tak vzniká Novozélandská agentura pro mezinárodní rozvoj (*New Zealand Agency for International Development – NZAID*) [Spratt – Wood 2018: 26].

Avšak zřízení NZAID nebylo zpočátku tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát. Samozřejmě se zde naskytlo mnoho rizik a výzev. Počáteční výzvou bylo zajistit, aby nebyl status agentury podkopáván. Tedy muselo dojít k vybudování spolehlivého vztahu mezi představiteli NZAID a Ministerstvem zahraničních věcí a obchodu. Jejich pravidelná jednání musela být založena především na důvěře. Mnozí zaměstnanci Ministerstva zahraničí a obchodu byli rovněž nespokojeni ze ztráty kontroly nad rozpočtem a poukazovali na dosavadní

úspěchy novozélandské mezinárodní rozvojové pomoci. Předseda Národní strany John Luxton pak dokonce v jednom rozhovoru označil autory výše zmíněné zprávy za levicové aktivisty [Schwass – Norman 2006: 6]. Na druhé straně politického spektra však došlo k širokému přijetí této změny. V rámci vládních stran a rozvojových nevládních agentur panoval značný konsenzus ohledně dohody, zaměřené na odstranění chudoby a rozvoje této unikátní specializované agentury [Banks et. al. 2012: 175].

NZAID záhy ustanovila svou úlohu a strukturu. Její první generální ředitel Peter Adams zahájil proces nábory zaměstnanců s odbornými znalostmi a zkušenostmi v oblasti rozvojové spolupráce. Docházelo k přezkoumání dosavadní rozvojové politiky a bylo vynaloženo veliké úsilí na realizaci doporučení týmu Ministerstva zahraničních věcí a obchodu. Tedy zaměření se na eliminaci chudoby, snížení počtu bilaterálních partnerů a posun směrem k většímu zapojení občanské společnosti [ibid.]. Poté, co NZAID oficiálně vstoupila v platnost, přijala politické prohlášení „Směrem k bezpečnému a spravedlivému světu bez chudoby“. To znamenalo významný posun od prohlášení z roku 1996, kterým bylo „Investování do společné budoucnosti“. Agenda odstranění chudoby a lidských práv se tak staly ústředním bodem práce nově zformované agentury [NZAID 2002]. V podobném duchu se nesly strategické priority i v následujících letech. Ve Výroční zprávě NZAID z přelomu roku 2003 a 2004 jsou zmíněny body jako: posílení postavení osob v chudobě s cílem zlepšit jejich životy, posílení místní samosprávy a snížení zranitelnosti vůči chudobě [Buchanan et. al. 2004: 39–40]. Ovšem o dva roky později, ve výroční zprávě z přelomu let 2005 a 2006, je termín priority nahrazen třemi konkrétními cíli. Těmi v následujícím případě byly ochrana a podpora lidských práv, vytváření udržitelných zdrojů obživy a rozvoj bezpečných, spravedlivých společností [OECD 2005].

Hlavní zaměření NZAID na eliminaci chudoby je bezesporu v úzkém souladu se záměry Rozvojových cílů tisíciletí. Rozvojové cíle tisíciletí byly schváleny v navazujících dokumentech NZAID [Banks et. al. 2012: 176]. Přijetí Rozvojových cílů OSN v roce 2000 kolidovalo s vytvořením zprávy „K dosažení

excelence v poskytování pomoci“ a vytvořením NZAID. Ačkoliv byl Nový Zéland zpočátku pomalejší v přijímání agendy snižování chudoby v porovnání např. s Austrálií, právě díky těmto okolnostem měl nyní výjimečnou příležitost dokázat, jak jsou jeho úmysly vážné [Rosser 2008: 376].

Již během svého vzniku vyjádřila NZAID své poslání heslem „Eliminace chudoby prostřednictvím partnerství“. Nový Zéland tuto rétoriku převedl do praxe mj. i podepsáním Pařížské deklarace o efektivnosti rozvojové pomoci z roku 2005. Pařížská deklarace měla významný vliv na způsob, jakým agentura spolupracovala s dalšími zainteresovanými stranami v oblasti rozvoje. NZAID například převzala správu Australské agentury pro mezinárodní rozvoj (*Australian Agency for International Development – AusAid*) na Cookových ostrovech a obě agentury se pravidelně setkávaly na jednání svých partnerů s partnerskými vládami. NZAID rovněž koordinovala aktivity s dalšími mezinárodními organizacemi¹⁰ v tichomořském regionu [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2008: 33]

Vedle těchto širokých principů se ovšem objevil nový soubor provozních principů, který vyzýval k tomu, aby byla rozvojová pomoc poskytována zásadně odlišnými způsoby. Namísto financování samostatných rozvojových projektů měli dárci přejít na komplexnější, dlouhodobé a státem kontrolované rozvojové programy. Tento přístup znamenal přechod k přímé rozpočtové podpoře vlád v oblastech souvisejících se zmírňováním chudoby, jako je zdravotní péče a primární vzdělávání prostřednictvím tzv. *sector-wide approaches*¹¹ (SWAps) [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2006: 4]. Od roku 2004 NZAID ovlivněna novými mezinárodními trendy v poskytování rozvojové pomoci, uvedla tyto nové principy do chodu. V témže roce Papua-Nová Guinea požádala NZAID, aby se ujala vedení z pozice koordinujícího dárce v rámci SWAps pro zdravotnictví. Dalšími státy, do kterých se agentura prostřednictvím SWAps zapojila, patří Samoa, Šalamounovy ostrovy a Tonga. Tento přístup odrážel

¹⁰ Např. s Asijskou rozvojovou bankou, Světovou bankou či Evropskou unií.

¹¹ Tento do češtiny obtížně přeložitelný termín lze vysvětlit jako způsob poskytování rozvojové pomoci, který posiluje národní vlastnictví a pomáhá budovat systémy řízené na národní úrovni s podporou rozvojových partnerů a věřitelů [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2006: 4].

zásadní filosofický posun v poskytování rozvojové pomoci Nového Zélandu směrem k navazování mnohem užších a důvěryhodnějších vztahů s menším počtem klíčových příjemců. Výsledky byly vznik mnohem užších vztahů mezi vládními agenturami, nebo horizonty dlouhodobého plánování [Murray – Overton 2011: 308–309].

NZAID v tomto období také konsolidovala a prohloubila podporu dobrovolnického sektoru. Novozélandské nevládní rozvojové organizace disponovaly odbornými zkušenostmi v aktivitách komunitního rozvoje, a proto v nich NZAID spatřovala potenciál při podpoře úsilí o zmírnění chudoby v široké škále zemí a regionů [Council for International Development 2007: 1]. Vztahy mezi nevládními organizacemi a NZAID se tak nadále prohlubovaly. Právě nevládní organizace zajišťovaly kontrakty na poskytování rozvojových programů v zemích, kde NZAID neměla silné bilaterální vztahy s vládami, nebo v místech, kde se snažila najít užší přímé spojení s místními institucemi [Overton 2012].

Vznik, vývoj a úspěšnost NZAID byly následně pravidelně vyhodnocovány v rámci nejrůznějších výročních zpráv. Výbor pro rozvojovou pomoc např. ocenil skutečnost, že došlo k vybudování kompetentního týmu specialistů s rozsáhlými odbornými znalostmi a zkušenostmi, které mají významný vliv na rozvoj. Zároveň ale Novému Zélandu doporučil navýšit finanční částku pro poskytování rozvojové pomoci a to v ještě menší škále zemí. To vedlo k 23% nárůstu v přidělování finančních prostředků z rozpočtu v daném roce a v následujících letech ještě k dalšímu navyšování [OECD 2005: 13]. Novozélandská politička, akademička a poradkyně pro rozvoj při OSN Marilyn J. Waringová [cit. dle Banks et. al. 2012: 177] taktéž podpořila změny, ke kterým došlo, přestože předložila řadu doporučení, která by měla zlepšit práci agentury.

Příznivá hodnocení těchto dvou komplexních přezkumů ovšem nebyla v souladu s Úřadem generálního auditora (*Office of the Auditor General – OAG*). Zpráva OAG se obecně zabývala tím, jak NZAID plánovala, implementovala, sledovala a vyhodnocovala své programy rozvojové pomoci. I když nebyla nalezena žádná vážná pochybení či dokonce zpronevěry, došlo k poukázání na některé nedostatky v prostředí kontroly a systémů řízení a nejasnosti v oblasti

vyřizování smluv. Nicméně to nebylo vzhledem k různorodosti práce, do které byla agentura zapojena, ničím překvapivým. Avšak opozičním politikům tyto námitky postačily k tomu, aby se chopili kritiky směrem k NZAID [Young 2008].

S příchodem nového milénia a založením NZAID můžeme pozorovat významný nárůst objemu v poskytování novozélandské oficiální rozvojové pomoci v reálných hodnotách. Významnou roli v tomto ohledu bezpochyby rovněž sehrávala vynikající kondice novozélandské ekonomiky. Spolu s ní mohlo dojít k tak významnému navýšení rozvojových programů mezi lety 2002 až 2009, jehož důkazem jsou tato čísla: z původních 243 milionů novozélandských dolarů na 500 milionů novozélandských dolarů poskytovaných ročně, což představuje navýšení o 107 %. V programech alokovaných v tichomořském regionu pak poskytovaná částka vzrostla z 96 milionů novozélandských dolarů na téměř 242 milionů novozélandských dolarů, tedy o celých 150 %. Personál NZAID sídlící ve Wellingtonu se z původních 80 zaměstnanců rozšířil na 186 zaměstnanců. V roce 2008 výdaje poskytované na oficiální rozvojovou pomoc dosáhly hodnoty 0,30 novozélandského HNP [Adams 2010: 8–9]. To představuje v rámci časového vymezení praktické části této bakalářské práce (1999 až 2015) s ohledem na HNP nejvyšší poskytovanou hodnotu.

Dalším aspektem je výrazný geografický posun ve směru poskytování rozvojové pomoci. Nejprve byl zaznamenán výrazný trend ve snižování počtu zemí přijímajících oficiální rozvojovou pomoc od Nového Zélandu. Příjemcům jako je Mongolsko, Thajsko či Čína byly rozpočty sníženy na minimální úroveň. U Filipín zůstaly rozpočty na skromných úrovních (2,9 miliony novozélandských dolarů poskytovaných na přelomu let 2003/2004 až 4,1 miliony novozélandských dolarů na přelomu let 2008/2009, což znamená nárůst o 41 %).

Těžiště v poskytování oficiální rozvojové pomoci se přesunulo i v rámci Tichomoří. V rané fázi dekády byla alokace prostředků snížena tradičním polynéským příjemcům (Cookovy ostrovy, Samoa, Tonga, spolu s Fidži). Z velké části proto, že ukazatele vývoje a chudoby pro tyto země byly relativně příznivé a nebylo tedy nutné zvažovat navýšení rozvojové pomoci v době, kdy

NZAID považovala snižování chudoby za svůj stěžejní cíl. Nicméně oblastem jako Niue a Tokelau, které mimochodem nebyly nejchudšími zeměmi v regionu¹², se ze strany Nového Zélandu dostalo výrazného navýšení v poskytování oficiální rozvojové pomoci. Zatímco na přelomu let 2000/2001 Niue přijal od Nového Zélandu 6,25 milionů novozélandských dolarů, v období 2004/2005 již částka dosahovala 24,6 milionů novozélandských dolarů. Podobně vzrostla finanční částka i u ostrova Tokelau. V letech 1999/2000 přijal oficiální rozvojovou pomoc v hodnotě 6,5 milionů novozélandských dolarů. A v období 2004/2005 se částka vyšplhala na 16,29 milionů novozélandských dolarů [Banks et. al. 2012: 178]. Nutno podotknout, že v první dekádě nového tisíciletí přesahovala hodnota oficiální rozvojové pomoci, kterou Tokelau přijímal (v největší míře právě od Nového Zélandu), samotnou výši jeho HDP. Hospodářský rozvoj byl obtížný zejména kvůli geografické izolaci, rozptýlenému obyvatelstvu a nedostatku přírodních zdrojů, vyjma rybolovných oblastí. Většina potravin se dovážela ze Samoa. Ústředním sektorem, který poskytoval zaměstnání, pak byla veřejná služba [Overton 2012].

Hlavními příjemci v rámci nově nastavené NZAID agendy, jejímž cílem bylo snižování chudoby, se staly ty tichomořské země, jejichž chudoba a demografické ukazatele vykazovaly nejvyšší ukazatele pro její uplatnění. Papua-Nová Guinea, Šalamounovy ostrovy a Vanuatu disponovaly mnohem větší populací než tradiční příjemci z oblasti Polynésie. Zároveň se jich ale v podstatně závažnější míře týkaly takové problémy, jako jsou mateřská a novorozenecká úmrtnost, negramotnost, nedostatek v základním vzdělávání a nízká střední délka života [Kidu 2009]. V letech 1999/2000 všechny tři země obdržely z rozvojového rozpočtu Nového Zélandu mezi 5 až 5,75 miliony novozélandských dolarů. O dekádu později to již byly částky v hodnotě 27 (Papua-Nová Guinea), 36 (Šalamounovy ostrovy) a 18 (Vanuatu) milionů novozélandských dolarů. Ačkoliv takovéto navýšení bylo odůvodňováno

¹² U těchto dvou zemí a Cookových ostrovů existuje zvláštní konstituční vazba s Novým Zélandem. Pomoc tedy nebyla předávána primárně za účelem snižování chudoby, ale v rámci závazku Nového Zélandu zachovat aparát vládních služeb a přispět k finanční prosperitě, neboť je málo pravděpodobné, že tato území mohou být finančně soběstačná.

na základě výše zmíněných aspektů a v rámci snižování chudoby, k podpoře došlo rovněž z důvodů bezpečnostních. Zejména vláda Šalamounových ostrovů byla v roce 2003 na pokraji kolapsu, což vedlo k regionální intervenci pod záštitou Regionální rady pomoci na Šalamounových ostrovech (*Regional Assistance Mission to the Solomon Islands – RAMSI*). Závazek Nového Zélandu vůči RAMSI a následná přestavba státu Šalamounovy ostrovy znamenaly, že se tato země stala největším příjemcem oficiální rozvojové pomoci od Nového Zélandu. V alokacích 2007/8 tvořili tito tři příjemci dohromady 28,7 % celkové bilaterální pomoci Nového Zélandu (oproti 10,6 % před deseti lety) [NZAID 2008].

Pod záštitou NZAID v této době také fungovaly malé regionální rozvojové programy v jižní Asii, Africe a Latinské Americe. Co se Afriky týče, představoval Nový Zéland skromného dárce a to zejména v oblasti jižní Afriky. Rozvojové programy se zaměřovaly především na poskytování základních zdravotních prostředků, léčiv a aspektů pro důstojné živobytí zranitelných osob, tedy žen, mládeže a dětí. Důraz byl kladen na eliminaci kojenecké úmrtnosti, výživu dětí a matek a boj proti HIV/AIDS. NZAID z důvodu geografické vzdálenosti považovala za nutné podporovat především nevládní organizace a programy působící pod záštitou OSN v Zambii a Zimbabwe k tomu, aby poskytly příslušné prostředky potřebné pro rozvoj [Devex nedatováno].

Úsilí NZAID v Latinské Americe směřovala k řešení chudoby ve venkovských oblastech a mezi původními obyvateli. NZAID tak přispívala k dostupnosti na trh a bezpečnosti potravin v Peru a hospodářskému rozvoji mapučských komunit v Chile. Nelze opomenout ani podporu Světového potravinového programu v Guatemale a Peru. Díky agentuře financovaným stipendiiím mělo možnost v roce 2007 studovat na Novém Zélandu 20 studentů, pocházejících z Latinské Ameriky: tři z Argentiny, čtyři z Brazílie, osm z Chile, tři z Paraguaye, po jednom pak studenti z Mexika a z Uruguaye [Clark 2007].

Jak již bylo během této práce několikrát naznačeno, většina podpory programům novozélandské mezinárodní pomoci směřuje do oblasti Tichomoří a jihovýchodní Asie. Právě údajům z oblasti jihovýchodní Asie je věnována

následující část tohoto textu. Ještě před výčtem samotných číselných údajů bych chtěl podotknout, že i v tomto případě bylo primárním cílem NZAID snížení chudoby a rozvoj primárního vzdělávání v daných zemích. V letech 2003/2004 dosahovala částka vynaložená do rozvojových programů v regionu 32,6 milionů novozélandských dolarů. V období 2008/2009 to již bylo 52,5 milionů novozélandských dolarů. To znamená nárůst o 61 % [Bennett – Cahn – Panjaitan 2010: 7]. V daném období budou rovněž porovnávány finanční alokace v případě jednotlivých zemí a to na základě Závěrečné zprávy, kterou zveřejnilo Ministerstvo zahraničních věcí a obchodu Nového Zélandu v květnu roku 2010.

Východní Timor 3,5 miliony novozélandských dolarů, poté 8,1 milionů novozélandských dolarů (nárůst o 131 %). Vietnam 2,9 miliony novozélandských dolarů, posléze 7,4 milionů novozélandských dolarů (nárůst o 155 %). Kambodža 1,9 milionu novozélandských dolarů, nárůst o 68 % na 3,2 miliony novozélandských dolarů. Laos zaznamenal nárůst o 92 %, z původního 1,3 milionu novozélandských dolarů na 2,5 miliony novozélandských dolarů. Největšího finančního nárůstu se dostalo Indonésii: 9 milionů novozélandských dolarů, pak 15,9 milionů novozélandských dolarů (nárůst o 77 %). Indonésie zároveň zaznamenala nejvyšší úroveň hospodářského růstu a snížení chudoby. K navýšení finančních prostředků došlo v daném případě i za účelem odstranění následků ničivého tsunami z roku 2004 a zemětřesení v Jogyakartě roce 2006 [Bennett – Cahn – Panjaitan 2010: 7–8].

Během prvních let své existence (2002 až 2009) se NZAID podařilo dosáhnout pravděpodobně nejvýznamnější změny v rozvojové politice a rozvojových postupech Nového Zélandu za posledních 50 let. To zahrnovalo podstatný nárůst (zdvojnásobení) v objemu poskytované oficiální rozvojové pomoci. Zaměřila se na zmírnění chudoby a odpovídajícím způsobem přesmérovala alokaci pro poskytování oficiální rozvojové pomoci. Zajistila vyšší úroveň financování prostřednictvím nevládních organizací, které měly zkušenosti s rozvojem komunit a zmírňováním chudoby. Rovněž vytvořila řadu nových politických prohlášení, která propojila zemi s celou řadou nových mezinárodních dohod. V neposlední řadě se ale také snažila zachovat míru nezávislosti a identitu

Nového Zélandu spojenou s tichomořskou oblastí. To všechno proběhlo také díky náboru nového kádru odborných pracovníků [Banks et. al. 2012: 179–180].

5 ROZVOJOVÁ POLITIKA 2008–2016

Výrazná vlna změn nastala po konání všeobecných voleb na Novém Zélandu v roce 2008. Ty vyhrála Národní strana (*New Zealand National Party*) a ukončila tak tři po sobě jdoucí volební období středové levice v čele s Labouristickou stranou. 38. ministerským předsedou se stal v listopadu téhož roku lídr Národní strany John Key. Vystudovaný ekonom dosáhl lukrativní kariéry jakožto obchodní bankéř. Do politiky vstoupil v roce 2001 a v roce 2006 byl zvolen předsedou Národní strany. Po vítězných volbách v roce 2008, během prohlubující se mezinárodní recese, utvořila jeho strana menšinovou koalici se stranami Asociací spotřebitelů a daňových poplatníků, Jednotnou budoucností a Maorskou stranou [McLean 2017].

I přesto, že mezinárodní program rozvojové pomoci Nového Zélandu nebyl ústředním tématem předvolební kampaně, v zahraničně politickém manifestu Národní strany nalezneme zmínku o záměru k jeho revizi [New Zealand National Party 2008 cit. dle Challies et. al. 2011: 10]. Že dojde k určitým změnám, muselo být při zvolení Národní strany zřejmé, neboť v předchozích letech, kdy strana působila v opozici, byla právě NZAID příležitostně terčem její kritiky. Oficiální audity směrem k NZAID byly dokončeny v letech 2007 a 2008. Mnohé z nich, včetně Úřadu generálního auditora, připomněly pozitivní výsledky celkové práce agentury. Zároveň ale Úřad zaznamenal několik nedostatků v řízení programů oficiální rozvojové pomoci a doporučil řadu postupů pro zlepšení programového plánování. Patřily mezi ně realizace, monitorování a vyhodnocování. Bylo zjištěno, že v některých z těchto oblastí již NZAID zavedla konkrétní opatření, zatímco v některých muselo nutně dojít k přijetí nových strategií. Na některé z kritických prvků této zprávy poslanci z Národní strany pravidelně poukazovali a nový ministr zahraničí Murray McCully zahájil signalizační změny oficiální rozvojové pomoci Nového Zélandu [Challies et. al. 2011: 10].

1. května 2009 přednesl McCully na Institutu mezinárodních záležitostí ve Wellingtonu projev, ve kterém dal jasně najevo nový směr, kterým by se

novozélandská oficiální rozvojová pomoc měla ubírat. Nejprve dal ministr jasný záměr k navýšení rozpočtu v příštích třech letech. Konkrétně z 472 milionů novozélandských dolarů poskytovaných v roce 2009 na 600 milionů dolarů v letech 2012/2013. Jasně doufal, že tento krok by mohl vykompenzovat kritiku směřující k zjevnějším zásadním změnám, které hodlal představit. Těmito změnami měly být větší příklon oficiální rozvojové pomoci k zájmům zahraniční politiky Nového Zélandu a posun od agendy snižování chudoby směrem k udržitelnému ekonomickému rozvoji [Wood – Burkot 2016: 2].

K první výše zmíněné záležitosti se ministr vyjádřil těmito slovy: „Za klíčovou součástí portfolia zahraničních záležitostí považuji správu rozpočtu na zahraniční pomoc, kterou je třeba v nejvyšší možné míře sladit s řízením širších zájmů zahraniční politiky Nového Zélandu“ [McCully cit. dle Mountjoy 2009]¹³. Nejvýraznějším projevem tohoto záměru bylo odebrání poloautonomního statusu NZAID. Ta se tedy nově ocitla pod přímou kontrolou Ministerstva zahraničí a obchodu Nového Zélandu jako jedna z jeho operačních skupin. Část funkcí NZAID byla v rámci ministerstva předána nové Mezinárodní rozvojové skupině (*International Development Group – IDG*). Přestože byl poloautonomní status NZAID odebrán, i nadále se mohla zapojovat do debat o rozpočtu v kontextu oficiální rozvojové pomoci [Challies et. al. 2011: 10]. Důvody těchto změn novozélandský kabinet považoval za nutné, neboť bylo dle jeho slov zapotřebí snížit vysoké transakční náklady, zmírnit rizika odpovědnosti a standardizovat struktury Ministerstva zahraničí a obchodu. Jedná se totiž o úřad, který spravuje celou řadu programů [Buchanan 2011].

Snižování chudoby bylo dle názoru ministra McCullyho spíše „mlhavým pojmem“. McCully cit. dle Mountjoy [2009] kritizoval „vznešenou“ rétoriku Rozvojových cílů tisíciletí, které byly, jak uznal, důležité, ale až příliš často používané k zakrývání daleko podstatnějších otázek (např. účinnost a kvalita rozvojových programů). McCullyho prohlášení o tom, že by se mise NZAID měla ubírat od snižování chudoby směrem k udržitelnému ekonomickému

¹³ „I see stewardship of the substantial overseas aid budget as a key part of the Foreign Affairs portfolio, which needs to be aligned, so far as possible, with the management of New Zealand’s wider foreign policy interests“ [McCully cit. dle Mountjoy 2009].

rozvoji, však odhalila zřejmě největší napětí mezi ministrem a zaměstnanci agentury. I když se tedy mise nového Novozélandského rozvojového programu ubírala především na podporu hospodářského růstu, snižování chudoby nadále zůstalo jeho součástí. Důkazem může být prohlášení Novozélandského rozvojového programu z roku 2010, ve kterém najdeme, že podporuje udržitelný rozvoj v rozvojových zemích s cílem snížit chudobu a přispět tak k bezpečnějšímu, spravedlivějšímu, a prosperujícímu světu [Banks et. al. 2012: 180–181].

Nicméně podpora ekonomickému rozvoji byla značná a ministr McCully se rozhodl učinit z něj hlavní cíl rozvojového programu. Podíl prostředků poskytovaných v rámci ekonomického rozvoje tak vzrostl z 15 % v roce 2009 na 30 % v roce 2015. Již v roce 2011 představuje ekonomický rozvoj nejrozsáhlejší sektor¹⁴ v rámci poskytování oficiální rozvojové pomoci (24 %), následován podporou vzdělávání (17 %) a veřejnou správou (12 %) [Sprat – Wood 2018: 27–28]. Rámec trvale udržitelného ekonomického zaměření vláda shrnula ve čtyřech následujících bodech: zlepšení hospodářského blahobytu, zkvalitnění lidského rozvoje, zdokonalení reakcí v případě nouzových událostí a řízení bezpečnosti a podmínek pro mír [Wood – Burkot 2016: 10].

Zvláštní význam přikládala zvláště prvnímu bodu, který splňoval předpoklady úspěšného hospodářského rozvoje mezi tichomořskými partnery a Novým Zélandem. Klíčová hospodářská odvětví v tomto kontextu byla: zemědělství, cestovní ruch, rybolov a obchod. Tedy ta, která zajišťují místním lidem obživu a přispívají k navyšování jejich příjmů. Vláda rovněž určila tzv. podporovatele ekonomického rozvoje, kterými byly dopravní služby, obnovitelné zdroje (snížení závislosti na naftě) a příznivé prostředí pro podnikání (nábor schopných pracovních sil, zlepšování podmínek pro začínající podnikatele). V rámci tématu lidského rozvoje zůstal kladen důraz na primární vzdělávání, technická a odborná školení, poskytování zdravotních prostředků a zajišťování přístupů k pitné vodě. Docházelo rovněž k osvětě, poskytování krizových plánů a trénování pro případ nenadálých nouzových situací. Poslední bod, tedy řízení

¹⁴ Viz Příloha č. 3.

bezpečnosti a podmínek pro mír zahrnoval dohled nad průběhem svobodných voleb a podporu organizací občanských společností [Wood – Burkot 2016: 8–13].

Novozélandský mezinárodní rozvojový program se v tomto zkoumaném období rovněž odklonil od realizace krátkodobých iniciativ směrem k dlouhodobým aktivitám s větším dopadem na rozvoj. Zejména bylo zdůrazněno, že podpora bude poskytnuta dlouhodobějším a komplexnějším iniciativám, u nichž bude prokazatelný záměr k tomu, že směřují k účinným výsledkům. Již dříve vláda prohlásila, že její povinností je přispět k větší účinnosti projektů alokovaných zejména v Tichomoří, prokázat účinnost dosavadních a posílit podporu nově vznikajících [McCully 2009: 2–3].

Stejně tak, jako došlo ke změnám v organizační struktuře NZAID a jejích strategií v rámci rozvoje po roce 2008, bylo také přesměřováno regionální zaměření rozvojových programů v Tichomoří. V rámci tohoto regionu se pozornost opět přesměřovala od převážné podpory oblasti Melanésie do oblasti Polynésie. V žádném případě to neznamena, že by již státy Melanésie nebyly považovány za ty, do kterých není potřeba investovat, celkové financování dokonce i nadále rostlo. Avšak v poměrných termínech bylo množství prostředků, které směřovaly do oblasti Polynésie, v tomto období přece jenom podstatně vyšší. To lze jasně chápat jako krok, kterým Nový Zéland hodlá upřednostňovat ekonomický rozvoj před programy zaměřujícími se na snižování chudoby [Banks et. al. 2012: 181]. Tichomoří v této době tradičně představovalo hlavní geografický region v rámci poskytování oficiální rozvojové pomoci Nového Zélandu.

V září 2011 se na Novém Zélandu konalo zasedání Fóra tichomořských ostrovů (*Pacific Islands Forum* – PIF), kterému po následujících dvanáct měsíců rovněž předsedal. Jakožto dlouhodobý dárc v rámci této koordinační role Nový Zéland pomohl vyzdvihnout problémy tichomořských států na zasedání mezinárodních organizací, jakými jsou např. OSN či Světová banka [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2012: 3]. V tříletém období mezi roky 2012/2013 až 2014/2015 poskytla NZAID téměř 1,5 miliardy novozélandských dolarů

za účelem dosažení podpory rozvojových a humanitárních cílů prostřednictvím bilaterálních, multilaterálních a regionálních partnerství. Podíl, jakého se dostalo podpory samotnému tichomořskému regionu z této částky, dosahoval 59 % [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2016: 4].

V následující části textu bych rád poukázal na několik vybraných výsledků novozélandské mezinárodní rozvojové pomoci v rámci čtyř předem zmíněných strategických témat. Výsledky jsou prezentovány na příkladech konkrétních tichomořských zemí a jako souhrnné pro tříleté období 2012/2013 až 2014/2015.

Za účelem zlepšení hospodářského blahobytu docházelo k naplňování předem stanovených očekávaných výsledků. Těmi v daném případě dle Zprávy *Triennium 2012-2015: Results Achieved*, vydané v roce 2016 Ministerstvem zahraničních věcí a obchodu Nového Zélandu, byly např. zvýšené výnosy z udržitelného zemědělství, kdy se dostalo přístupu k zemědělským technologiím více než 50 tisícům lidí v regionu. Zvýšené výnosy v oblasti udržitelného rybolovu na ostrovech Samoa, Tokelau, Tuvalu a Cookových ostrovech pak prostřednictvím zajišťování rybářských licencí dosáhly hodnoty téměř 164 milionů novozélandských dolarů. V rámci zajišťování výnosů v oblasti udržitelného rozvoje bylo poskytnuto školení pro rozvoj turistického sektoru celkem 1 313 lidem na Samoi, Vanuatu a Cookových ostrovech [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2016: 6].

Dalším podstatným bodem, na který Zpráva poukazuje, bylo navýšení přístupu k čisté, účinné a dostupné energii na ostrovech Tokelau, Tonga, Tuvalu, Samoa a Cookových ostrovech. Došlo k investování do obnovitelných zdrojů energie, především solárních elektráren, jež zajistily výrobu elektřiny v hodnotě devíti megawattů. Zlepšování dopravních a infrastrukturních služeb prospělo 82 tisícům lidem po celém regionu. Díky tomuto bodu rovněž došlo k výrazné modernizaci dopravní infrastruktury v rámci 35 projektů, alokovaných na Fidži, Karibati, Papui-Nové Guinei, Šalamounových ostrovech, Tokelau, Tuvalu a Vanuatu [ibid.].

Posledním předem stanoveným tématem, které mělo být za účelem růstu hospodářského blahobytu dle Ministry of Foreign Affairs and Trade [2016: 6–7] naplněno, bylo zajištění příznivého prostředí pro ekonomický růst a rozvoj soukromého sektoru. Zlepšování řízení veřejných financí bylo jedním z bodů, jež se podařilo úspěšně implementovat v sedmi tichomořských zemích. Počet lidí, kteří navštěvovali školení ohledně podpory ekonomického růstu a rozvoje soukromého sektoru, pak dosáhl více než 20 tisíc.

I ve druhém tematickém rámci, podpoře lidského rozvoje, docházelo k naplňování očekávaných výsledků. Ministry of Foreign Affairs and Trade [2016: 8–9] uvádí, že za účelem zkvalitnění úrovně vzdělávání byly stavěny, nebo rekonstruovány třídy, ve kterých mohla standardním způsobem probíhat výuka. Celkem byly vylepšeny podmínky v 60 třídách na Fidži, Karibati, Samoi a Vanuatu. Rovněž docházelo ke školení pedagogických pracovníků. Celá řada dospělých obyvatel také navštěvovala odborná školení, zaměřující se na vylepšení profesní kvalifikace. Díky zdokonalení úrovně zdravotnictví se dostavilo k odbornému lékařskému vyšetření 17 617 pacientů z regionu Tichomoří, z toho 5 tisíc z Vanuatu. Ve vážných případech, tedy pokud místní lékařské kapacity nebyly dostačující k tomu, aby mohlo dojít k adekvátnímu lékařskému ošetření, mohl být pacient transportován přímo na Nový Zéland. Dalším, o nic méně důležitým bodem je zlepšování životních podmínek. Počet lidí, kteří získali přístup k nezávadné pitné vodě, vzrostl na Cookových ostrovech, Samoi, Tokelau, Tongu a Tuvalu téměř o 90 tisíc. Na Cookových ostrovech a na Fidži též vznikaly nové obytné prostory. Celkem pro více než čtyři tisíce lidí [ibid.].

Co se týče zdokonalování reakcí v případě nouzových situací a následné obnovy po nich, byl kladen důraz především na odolnost vůči nenadálým přírodním katastrofám, mnohdy souvisejících se změnou klimatu. 14 tisíc lidí v celém Tichomoří bylo proškoleny k tomu, jak se chovat v případě pohrom. Téměř 6 tisíc lidí na Fidži se pak zúčastnilo školení v rámci procesu obnovy po povodních, které ostrovy zasáhly v roce 2012. Zároveň bylo nainstalováno či zmodernizováno okolo 1 400 zařízení a systémů za účelem vylepšení

připravenosti a zmírnění dopadů v případě přírodních katastrof, zejména na Cookových ostrovech, na Fidži a Samoi¹⁵. Podle plánů, které řešily obnovu po odeznění krizových situací (vedle přírodních katastrof např. i ozbrojené konflikty), pak byla zranitelným lidem poskytována nezbytná pomoc [ibid.: 10].

Čtvrtým a zároveň posledním z tematických rámců je řízení bezpečnosti a podmínek pro mír. Jak uvádí Ministry of Foreign Affairs and Trade [2016: 11], byly v tomto ohledu podpořeny principy demokratického způsobu vládnutí. Vhodným ukazatelem je v daném případě podpora 360 organizacím (z řad organizací občanských společností, médií či soukromého sektoru), které usilovaly o posílení demokratických a transparentních systémů a procesů. Po celém Tichomoří také byla poskytována technická asistence místním vládám a ministerstvům. Za účelem zlepšení bezpečnosti v rámci komunit a zachování právního státu byla zorganizována školení pro více než 3 tisíce lidí z řad policistů, právníků, soudců a dalších veřejných činitelů.

Avšak Nový Zéland nemohl najednou začít soustředit veškerou svou oficiální rozvojovou pomoc pouze na oblast Tichomoří. Tím by poškodil své další mezinárodní vztahy, např. s Indonésií či Vietnamem, tedy opodstatněnými příjemci novozélandské oficiální rozvojové pomoci a zároveň důležitými, rychle se rozvíjejícími hráči na mezinárodním poli [Sprat – Wood 2018: 30]. I když byl program v poskytování mezinárodní rozvojové pomoci Nového Zélandu mimo tichomořský region v tomto období výrazně snížen a konsolidován (důkazem necht' je pokles v poskytování bilaterální oficiální rozvojové pomoci v subsaharské Africe z 5 % v roce 2009 na 1 % v roce 2013) [OECD 2015: 43], i nadále poskytoval cílenou podporu v Asii, Africe a Latinské Americe. Vedle toho Nový Zéland podporoval rozvojové snahy po celém světě prostřednictvím mnohostranných, regionálních a nevládních organizací [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2012: 3].

Nový Zéland výrazně změnil svou angažovanost v oblasti rozvoje Afriky, především za účelem zvýšení diplomatické dosahu. Jak uvádí Zpráva Ministry

¹⁵ Na Samoi především, a to z důvodu obnovy po ničivém cyklónu Evan, který ostrov postihl v prosinci roku 2012.

of Foreign Affairs and Trade [2015: 20–21] s názvem *2014 Year in Review*, mezi prioritní oblasti podpory v daném případě patřily: zemědělství, geotermální rozvoj, zjednodušení přístupu k podnikání a rozšiřování znalostí a dovedností (především prostřednictvím studijních stipendií a kurzů anglického jazyka pro úředníky). Níže nabízím výčet čtyř vlajkových aktivit, které se v rámci ekonomického rozvoje dařilo plnit. První z nich je zvyšování příjmů ze zemědělství. Díky spolupráci se Světovým potravinovým programem (*World Food Programme – WFP*), Mezinárodní finanční korporací (*International Finance Corporation – IFC*), vládami Rwandy a Etiopie a řadou soukromých společností vznikla dohoda o postavení místních továren, které produkovaly vysoce výživné potraviny, vyráběné z lokálních plodin. Výsledkem bylo snížení dětské podvýživy a také navýšení příjmů místních farmářů. Další aktivitou byla podpora více než dvěma tisícům pěstitelů avokáda v Keni. Cílem bylo zvýšit produkci a kvalitu plodin, což vedlo k ekonomickému růstu. Důležitým krokem byla také reforma obchodního rejstříku prostřednictvím Novozélandského firemního úřadu (*The New Zealand Companies Office – NZCO*), díky které bylo dosaženo rychlejší, levnější a přesnější obchodní registrace ve státech Lesotho a Botswana [ibid.].

Ve spolupráci s UNDP a Africkou unií rovněž docházelo k průzkumu geotermálních povrchů na Komorských ostrovech, které by v budoucnu mohly využívat svůj geotermální energetický potenciál. V rámci rozšiřování znalostí a dovedností se více než 8 tisíc chovatelů skotu v Botswaně účastnilo školení ohledně postupů a nových metod v chovu hovězího dobytka pod dohledem novozélandských expertů. 42 ministerských úředníků z 23 afrických zemí pak mělo možnost zdokonalit své jazykové dovednosti přímo na Novém Zélandu. V roce 2014 mohlo v této zemi díky řadě stipendií studovat rovněž studovat 78 afrických studentů [ibid: 21].

Latinská Amerika navázala rozvojovou spolupráci s Novým Zélandem již v 70. letech 20. století. V roce 2013 byla tato spolupráce rozšířena o karibský region. V tříletém období 2012 až 2015 Zpráva *2014: Year in Review* vyčísluje hodnotu novozélandské rozvojové podpory v Latinské Americe a Karibiku

na 16,5 milionů novozélandských dolarů, tedy zhruba 1 % z celkového rozpočtu [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2015: 27]. Jako úzce specializovaný dárcce se Nový Zéland zaměřoval na aktivity, které odrážely jeho silné stránky, a zároveň reagoval na potřeby partnerských zemí. Většinou ve spolupráci s jinými vládami, nebo mezinárodními organizacemi. V Latinské Americe se zaměřoval primárně na rozvoj zemědělství a to prostřednictvím následujících činností. V Chile zrealizoval Nový Zéland za podpory chilské vlády odborná školení pro místní zemědělce, jejichž cílem bylo zlepšení vědomostí a dovedností v oblasti zemědělské techniky. Ve spolupráci s AgResearch a vládou Uruguaye došlo ke zlepšení výnosnosti a životnosti uruguayských rodinných farem a to prostřednictvím zavádění šetrných zemědělských postupů a technologií. V Paraguayi se dostalo podpory iniciativě za zlepšení zemědělské produkce, přístupu k finančním prostředkům a vazbám na trhy. To vše ve spolupráci s paraguayským ministerstvem zemědělství a Mezinárodním fondem pro rozvoj zemědělství (*International Fund for Agricultural Development – IFAD*). V Kolumbii pak byla za podpory místní vlády zajištěna odborná příprava, v rámci níž se zlepšila produktivita a čisté příjmy malých a středních producentů mléka [ibid.].

Nový rozvojový vztah, který Nový Zéland navázal s Karibikem, vycházel ze tří pilířů: rozvoj obnovitelné energie (s důrazem na geotermální zdroje), řízení při nenadálých přírodních katastrofách a rozšiřování znalostí a dovedností. Geotermální rozvoj byl vlajkovou iniciativou v oblasti východního Karibiku. Ostrovní státy jako Dominika, Svatá Lucie, Svatý Vincenc a Grenadiny a Svatý Krištof a Nevis se tak těšily z odborné technické asistence, která jim pomohla využívat jejich geotermální energetický potenciál. Ve spolupráci s *University of the West Indies Seismic Research Centre* také došlo k vulkanickému a seizmickému monitoringu a následnému rozvoji systémů varování před těmito přírodními aktivitami v regionu [ibid.].

Rozvojové partnerství Nového Zélandu s asijskými zeměmi představovalo v tříletém období 2012/2013 až 2014/2015 zhruba 17 % z celkové hodnoty poskytované mezinárodní rozvojové pomoci [Ministry of Foreign Affairs

and Trade 2016: 4]. To je oproti podpoře, které se dostávalo zemím africkým a latinskoamerickým výrazně vyšší hodnota. Jedním z důvodů, proč se po tichomořském regionu těšily podpoře právě státy asijské, je bezpochyby zejména jejich poměrná geografická blízkost k Novému Zélandu. Nový Zéland se i v tomto případě snažil nabídnout své silné zkušenosti, kterými disponoval a to v takových odvětvích, jakými byly zemědělství, vzdělávání a odolnost čelit přírodním pohromám. Vznikaly tak iniciativy v rámci jednotlivých zemí a další, které se zabývaly regionálními problémy méně rozvinutých zemí Sdružení národů jihovýchodní Asie (*The Association of Southeast Asian Nations – ASEAN*), zejména Myanmaru [OECD 2015: 43].

Co se konkrétní podoby spolupráce v rámci regionu jihovýchodní Asie týče, i v tomto případě docházelo k naplňování předem stanovených priorit. První prioritou bylo zvýšit výnosy ze zemědělství. V tomto ohledu se např. povedlo obnovit zemědělské podmínky a živobytí založené na rybolovu pro 21 tisíc filipínských domácností, které byly zasaženy konfliktem v provincii Maguindanao. Do roku 2014 se tak příjmy zemědělců pěstujících rýži zvýšily o 28 %, výnosy pěstitelů zeleniny rovněž o 28 % a celkové příjmy o 500 %. Docházelo také k nejrůznějším bezpečnostním školením v rámci odolnosti vůči přírodním katastrofám. I díky tomu mohlo 50 bezpečnostních zástupců ze zemí ASEAN odcestovat na Nový Zéland, kde byli seznámeni s novými postupy v oblasti řízení rizik a reakcí na katastrofy. Podpoře se rovněž těšila oblast vzdělávání a tak bylo např. v roce 2015 umožněno studium na Novém Zélandu 140 indonéským studentům [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2019a].

Nelze opomenout ani konkrétní podoby asijské rozvojové spolupráce mimo region jihovýchodní Asie. Poměrně významným příjemcem novozélandské rozvojové pomoci je Afghánistán (5, 2 milionů novozélandských dolarů poskytnutých v roce 2014) [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2015: 6]. V roce 2016 v této zemi absolvovalo školení o pěstování zemědělských plodin 1 119 osob. Díky novozélandskému rozvojovému programu rovněž docházelo k výstavbě solárních elektráren, které zajistily spolehlivý přístup k elektřině pro 28 tisíc lidí v afghánské provincii Bámiján. V rámci

ekonomického rozvoje získalo na Srí Lance v oblasti mléčného průmyslu školení téměř tři tisíce zemědělců, což mělo pozitivní dopad v podobě zvýšených příjmů a zkvalitnění výživy [Ministry of Foreign Affairs and Trade 2019b].

6 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo sledovat proměnu novozélandské rozvojové politiky mezi lety 1999 až 2016. Konkrétně jsem se zaměřil na to, jak odlišně k ní přistupovala vláda Helen Clarkové z Novozélandské strany práce, která vykonávala úřad ministerské předsedkyně od roku 1999 do roku 2008, a vláda Johna Keye z Novozélandské národní strany, jenž tento post zastával následujících osm let.

Pro relativně malý, geograficky izolovaný, avšak vyspělý stát, jakým Nový Zéland bezpochyby je, představuje poskytování oficiální rozvojové pomoci důležitý zahraničněpolitický nástroj, díky kterému může spolupracovat se zeměmi méně vyspělými. Úpravy týkající se správy rozvojových programů podléhají vždy volnému uvážení jednotlivých vlád. V důsledku toho můžeme být ve zkoumaném období svědky celé řady změn, ať už hovoříme o reformách ve způsobu administrativy či odlišnostech v případě jednotlivých sektorů, alokací finančních prostředků, nebo míst, kam novozélandská oficiální rozvojová pomoc mířila.

Zřejmě nejvýraznější změnou, kterou lze v daném období pozorovat, bylo zřízení semiautonomní Novozélandské agentury pro mezinárodní rozvoj v roce 2002, jejímž primárním cílem byl boj proti chudobě. Agenda zmírňování chudoby jistě odrážela nové mezinárodní trendy v poskytování oficiální rozvojové pomoci a rovněž byla v úzkém souladu se záměry Rozvojových cílů tisíciletí. Jelikož Novozélandská rozvojová agentura disponovala semiautonomním statusem, nepodléhala zcela diplomatickým a obchodním záměrům Ministerstva zahraničních věcí a obchodu Nového Zélandu, hospodařila v rámci vlastního rozpočtu a jejími zaměstnanci byli odborní pracovníci, disponující zkušenostmi z oblasti rozvoje.

Po volbách v roce 2008, ve kterých zvítězila Národní strana, prošla oficiální rozvojová pomoc Nového Zélandu celou řadou změn. Tyto změny zahrnovaly několik klíčových prvků: větší příklon novozélandské oficiální rozvojové pomoci k zájmům zahraniční politiky, znovuzачlenění Novozélandské

agentury pro mezinárodní rozvoj pod přímou kontrolu Ministerstva zahraničních věcí a obchodu a odebrání jejího semiautonomního statusu. Rovněž došlo k posunu od agendy snižování chudoby směrem k udržitelnému ekonomickému rozvoji, se zvýšeným důrazem na tichomořskou oblast.

Z důvodů historických a ekonomických vazeb, kulturních sounáležitostí a poměrné geografické blízkosti směřovala většina oficiální rozvojové pomoci Nového Zélandu tradičně do oblasti Tichomoří. To, že na tento region Nový Zéland soustředí svou pozornost, se zdá být logické, neboť dobře zná místní podmínky a je zdrojem odborných znalostí v oblasti řešení rozvojových problémů. Jinak tomu nebylo ani během úřadování vlád Helen Clarkové a Johna Keye. Avšak vzhledem k odlišným vizím ve způsobu poskytování oficiální rozvojové pomoci, které jejich administrativy představily, můžeme přece jenom odhalit celou řadu rozdílů.

Během úřadování Novozélandské strany práce se těžiště v poskytování oficiální rozvojové pomoci přesunulo právě i v rámci Tichomoří. Novozélandská agentura pro mezinárodní rozvoj, motivována cílem snižování chudoby, zmenšila podíl prostředků poskytovaných tradičním polynéským příjemcům (Cookovy ostrovy, Samoa, Tonga). Ukazatele rozvoje v těchto zemích totiž dosahovaly poměrně příznivých hodnot. Hlavními příjemci se tak staly ty tichomořské země, kde hospodářské a sociální podmínky vykazovaly největší potřebu pro uplatnění agendy snižování chudoby. Jednalo se o země Papua-Nová Guinea, Šalamounovy ostrovy a Vanuatu. Na druhé straně vláda Novozélandské národní strany, zaměřující se na udržitelný ekonomický rozvoj, přesměřovala svou pozornost z převážné podpory oblasti Melanésie opět směrem k podpoře výše zmíněným polynéským zemím. Tento krok lze jasně chápat jako větší příklon oficiální rozvojové pomoci k ekonomickým zájmům zahraniční politiky Nového Zélandu.

Vláda Johna Keye již na počátku výkonu úřadu uvedla, že Tichomoří bude stěžejním regionem, kam bude oficiální rozvojová pomoc Nového Zélandu směřovat. Tomu se opravdu stalo a to na úkor poskytování pomoci v zemích afrických, asijských a latinskoamerických, kde byly výdaje oproti předchozí

vládě labouristů sníženy. Jak dokazuje výčet rozvojových projektů uvedených v předchozí části této bakalářské práce, v žádném případě to neznamena, že by tyto země stály mimo zájem novozélandské rozvojové politiky. Rozvojová spolupráce i nadále pokračovala, avšak v porovnání s alokací finančních prostředků, které mířily do Tichomoří, se přece jenom pohybovala ve výrazně nižších hodnotách. Labouristická vláda mezi lety 1999 až 2008 přikládala v zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky důraz na eliminaci chudoby, a to prostřednictvím programů zaměřujících se na např. na podporu primárního vzdělávání, konkurenceschopnosti či snižování dětské úmrtnosti. Oproti tomu vláda Národní strany po roce 2008 přikládala význam zejména těm rozvojovým projektům, které měly v Africe a Latinské Americe podpořit udržitelný ekonomický rozvoj, hlavně prostřednictvím podpory zemědělství. Navázání úzké spolupráce se Sdružením národů jihovýchodní Asie, k níž během výkonu úřadu Johna Keye došlo, pak rovněž přispěla k rozvoji zemědělského sektoru a podpoře cestovního ruchu či vybudování obnovitelných zdrojů energie v jeho členských zemích.

Další důležitou změnu sledujeme v souladu se změnou sektorů, do kterých oficiální rozvojová pomoc Nového Zélandu mířila. Podpora některých sektorů (např. zdravotnictví, vzdělávání či podpora veřejné správy), se i přes důraz na udržitelný ekonomický rozvoj oproti předchozí vládě nějak výrazně nelišila. Právě udržitelný ekonomický rozvoj, jakožto hlavní cíl rozvojového programu, představoval ten sektor, do něhož bylo mezi lety 2011 až 2015 investováno nejvíce. Jelikož vláda Helen Clarkové kladla důraz zejména na programy usilující o zmírnění chudoby a dodržování lidských práv, byl tehdy udržitelný ekonomický rozvoj naopak jedním z těch sektorů, do kterého přicházelo investic nejméně. Co se týče poskytování pomoci v případě humanitárních krizí, nelze říci, že by se odchylka v jejím poskytování mezi jednotlivými vládami nějak výrazně lišila. Výjimkou je rok 2005, kdy představovala s ohledem na výše zmíněné sektory ten nejrozsáhlejší a to v důsledku odstraňování následků ničivého zemětřesení a následného tsunami, které zasáhlo země jihovýchodní Asie koncem roku 2004.

Poslední, ale neméně důležitou, změnu sledujeme v souvislosti s alokací finančních prostředků. Obě vlády významně navýšily množství financí v rámci poskytování oficiální rozvojové pomoci. První výše zmíněná administrativa ji dokonce během svého úřadování více než zdvojnásobila. Jistou roli v tomto kontextu hrálo přijetí agendy Rozvojových cílů tisíciletí a Pařížské deklarace, stejně tak jako relativně příznivá kondice novozélandské ekonomiky na počátku nového tisíciletí. Keyova administrativa také navýšila rozpočet, ovšem s ohledem na prohlubující se globální ekonomickou krizi už ne v tak vysokých hodnotách. Jistá politizace a sledování především ekonomických zájmů v cílech rozvojové pomoci naopak vedla v tomto období k významnému finančnímu navýšení pomoci do regionu Tichomoří.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- Adamcová, L. (2006). *Úvod do rozvojových studií* (Praha: Oeconomica).
- Adamcová, L. (2009). Vymezení a pojetí rozvojových zemí – základní kategorie. In: Adamcová, L. a kol., *Rozvojová ekonomika* (Praha: Oeconomica), 15–33.
- Adams, P. (2010). Why does New Zealand have an Aid Programme? *New Zealand International Review* 35 (5), s. 8–10.
- Aktinson, P. (1997) New Zealand's Radical Reforms. *The OECD Observer* 205, s. 46–47.
- Ali, M. – Zeb, A. (2016). Foreign Aid: Origin, Evolution and its Effectiveness in Poverty Alleviation. *The Dialogue* 11 (1), s. 107–119.
- AMO (2010). *Nejméně rozvinuté státy světa* (<https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Nejm%C3%A9n%C4%9B-rozvinut%C3%A9-st%C3%A1ty-sv%C4%Bta-HRC.pdf>, 20. 2. 2019).
- Antošová, N. (2007). *Globalizace a mezinárodní organizace* (Ostrava: Vysoká škola báňská a technická).
- Banks et. al. (2012). Paddling on One Side of the Canoe? The Changing Nature of New Zealand's Development Assistance Programme. *Development Policy Review* 30 (2), s. 169–186.
- Bennett, C. – Cahn, M. – Panjaitan, G. (2010). NZAID Asia Strategy: Final Report. *Ministry of Foreign Affairs and Trade* (https://www.mfat.govt.nz/assets/Aid-Program-docs/Evaluations/backup_from_uat/NZAID-Asia-Strategy-Mid-term-Review.pdf, 18. 3. 2019).
- Buchanan, K. (2011). Regulation of Foreign Aid: New Zealand. *Library of Congress* (https://www.loc.gov/law/help/foreign-aid/newzealand.php#_ftnref23, 23. 3. 2019).

Buchanan et. al. (2004). *A Review of Voices and Choices: Gardening Good Governance and Democracy in the Pacific* (Wellington: NZAID).

Center for Global Development (2019). *Helen Clark: Biography* (<https://www.cgdev.org/expert/helen-clark>, 15. 3. 2019).

Challies et. al. (2011). The Changing Landscape of International Development in Aotearoa/New Zealand. *New Zealand Aid and Development Dialogues* (<https://nzadds.files.wordpress.com/2011/04/changing-landscape-of-intl-deve-in-nz-nzadds-working-paper.pdf>, 20. 3. 2019).

Clark, H. (2007). New Zealand's relations with Latin America. *SCOOP Independent News*. 27. 9. 2007 (<http://www.scoop.co.nz/stories/PA0709/S00483.htm>, 19. 3. 2019).

Council for International Development (2007). *Annual Report 2007* (<https://www.cid.org.nz/assets/About/Important-Documents/2007AnnualReport.pdf>, 16. 3. 2019).

Český statistický úřad (2015). *Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika* (https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-hdp, 17. 2. 2019).

Devex (nedatováno). *New Zealand AID Programme: Overview* (<https://www.devex.com/organizations/new-zealand-aid-programme-nzaid-44288>, 19. 3. 2019).

Edwards, E. (2014). Economic development and the effectiveness of foreign aid: A historical perspective. *CEPR Policy Portal*. 28. 4. 2014 (<https://voxeu.org/article/development-and-foreign-aid-historical-perspective>, 12. 2. 2019).

Ehl, M. (2005). Globalizace a rozvoj. In: Waisová, Š. a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 96–108.

Election Results (1999). *1999 General Election – Official Results and Statistics* (https://www.electionresults.govt.nz/electionresults_1999, 15. 3. 2019).

Halaxa, P. – Němečková, T. (2009). Mezinárodní rozvojová pomoc a spolupráce. In: Adamcová, L. a kol., *Rozvojová ekonomika* (Praha: Oeconomica), 303–332.

Harmáček, J. (2013). *Teorie, realita a rozvojové souvislosti ekonomického růstu v nejméně rozvinutých zemích* (Olomouc: Univerzita Palackého).

Henderson, J. (1999). *New Zealand and World Affairs III 1972–1990* (Wellington: VUW Press).

Hoch, T. (2007). *Základy rozvojové pomoci* (Ostrava: Ostravská univerzita).

International Monetary Fund (2018a). *Advanced economies: IMF Outlook* (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weoselco.aspx?g=110&sg=All+countries+%2f+Advanced+economies>, 30. 3. 2019).

International Monetary Fund (2018b). *World Economic Outlook* (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/index.aspx>, 23. 2. 2019).

Kidu, C. (2009). Maternal Health in Papua New Guinea: Reality, Challenges and Possible Solutions. In: Boston, J. eds. *Eliminating World Poverty: Global Goals and Regional Progress* (Wellington: Institute of Policy Studies), s. 115–127.

Kim, S. – Mawdsley, E. – Savage, L. (2013). A post-aid world? Paradigm shift in foreign aid and development cooperation at the 2011 Busan High Level Forum. *The Geographical Journal* 180 (1), s. 4–22.

Kollerová, M. (2005). Chudoba jako globální problém. In: Waisová, Š. a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 298–311.

McCully, M. (2009). New Zealand Agency for International Development (NZAID): Mandate and Policy Settings. *The official website of the New Zealand Government* (<https://www.beehive.govt.nz/sites/default/files/CAB%20paper%203.doc.pdf>, 23. 3. 2019).

McLean, G. (2017). John Key: Biography. *New Zealand History*. 27. 10. 2017 (<https://nzhistory.govt.nz/people/john-key>, 20. 3. 2019).

Ministry of Foreign Affairs and Trade (2001). *Towards Excellence in Aid Delivery: A Review of New Zealand's Official Development Programme* (<https://nzadds.files.wordpress.com/2011/01/ministerial-review-nzoda-2001.pdf>, 10. 3. 2019).

Ministry of Foreign Affairs and Trade (2006). *NZAID Sector Wide Approaches (SWAs) Guideline*. 16. 11. 2006 (<https://www.mfat.govt.nz/assets/Aid-Prog-docs/Tools-and-guides/SWAs-Sector-Wide-Approaches.pdf>, 16. 3. 2019).

Ministry of Foreign Affairs and Trade (2008). *Annual Review 2007/08: Pacific Overview* (<http://www.aid.govt.nz/library/annual-review/ar-2007-08/annual-review-nzaid-2008-3-pacific-overview.pdf>, 15. 3. 2019).

Ministry of Foreign Affairs and Trade (2012). *2012 Year in Review* (<https://www.mfat.govt.nz/assets/Aid-Prog-docs/Annual-reports/New-Zealand-Aid-Programme-2012-Year-in-Review.pdf>, 23. 3. 2019).

Ministry of Foreign Affairs and Trade (2015). *2014 Year in Review* (<https://www.mfat.govt.nz/assets/Aid-Prog-docs/Annual-reports/New-Zealand-Aid-Programme-2014-Year-in-Review.pdf>, 23. 3. 2019).

Ministry of Foreign Affairs and Trade (2016). *New Zealand Aid Programme 2012-2015 Triennium* (<https://www.mfat.govt.nz/assets/Aid-Prog-docs/Annual-reports/Aid-Programme-2012-15-Triennium-Report.pdf>, 24. 3. 2019).

Ministry of Foreign Affairs and Trade (2019a). *Our Aid Partnerships in South-East Asia* (<https://www.mfat.govt.nz/en/aid-and-development/our-work-in-asia/>, 24. 3. 2019).

Ministry of Foreign Affairs and Trade (2019b). *Our Aid Partnerships in the Middle East and Asia* (<https://www.mfat.govt.nz/en/aid-and-development/our-aid-partnerships-beyond-the-pacific-and-asia/middle-east-and-asia/>, 24. 3. 2019).

Mountjoy, S. (2009). McCully on NZAID's Future. *Scoop Independent News*. 1. 5. 2009 (<http://www.scoop.co.nz/stories/HL0905/S00003/scoop-audio-mccully-on-nzaids-future.htm>, 22. 3. 2019).

Murray, W. E. – Overton, J. (2011) Neoliberalism Is Dead, Long Live Neoliberalism? Neoliberalism and the new international aid regime of the 2000s. *Progress in Development Studies* 11 (4), s. 307–319.

New Zealand History (2017). *CORSO formed 16th August 1944* (<https://nzhistory.govt.nz/the-new-zealand-council-of-organisations-for-relief-overseas-corso-formed>, 10. 3. 2019).

NZAID (2002). *Policy Statement: Towards a Safe and Just World Free from Poverty* (Wellington: NZAID).

NZAID (2008). *Annual Review 2007/2008: Pacific Overview* (<http://www.aid.govt.nz/library/annual-review/ar-2007-08/annual-review-nzaid-2008-3-pacific-iverview.pdf>., 19. 3. 2019).

O'Brien, T. (2009). *Presence of Mind: New Zealand in the World* (Wellington: New Zealand Institute of International Affairs).

OECD (2005). *DAC Peer Review of New Zealand* (<http://www.oecd.org/development/peer-reviews/newzealand2005dacpeerreview.htm>, 15. 3. 2019).

OECD (2015). *OECD Development Co-operation Peer Reviews: New Zealand 2015* (https://read.oecd-ilibrary.org/development/oecd-development-co-operation-peer-reviews-new-zealand-2015_9789264235588-en#page1, 23. 3. 2019).

OECD (2018). *List of OECD Member countries: Ratification of the Convention on the OECD* (<http://www.oecd.org/about/membersandpartners/list-oecd-member-countries.htm>, 31. 3. 2019).

OECD (2019a). *Net ODA* (<https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm>, 26. 2. 2019).

OECD (2019b). *List of OECD Member countries - Ratification of the Convention on the OECD* (<http://www.oecd.org/about/membersandpartners/list-oecd-member-countries.htm>, 26. 2. 2018).

OECD (nedatováno). *Paris Declaration and Accra Agenda for Action* (<https://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>, 3. 3. 2019).

OSN (2015a). *Rozvojové cíle tisíciletí* (<http://www.osn.cz/osn/hlavnitemata/rozvojove-cile-tisicileti-mdgs/>, 28. 2. 2019).

OSN (2015b). *MDGs 2015: Fakta*. 7. 7. 2015 (<http://www.osn.cz/mdgs-2015-fakta/>, 28. 2. 2015).

OSN (2019a). *About the Sustainable Development Goals* (<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals>, 17. 2. 2019).

OSN (2019b). *Least Developed Countries* (<https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category.html>, 25. 2. 2019).

Opršal, Z. (2014). *Mezinárodní rozvojová spolupráce: vybrané aspekty* (Olomouc: Univerzita Palackého).

Overton, J. (2012). Story: Development Assistance and Humanitarian Aid. *Te Ara*. 20. 1. 2012 (<https://teara.govt.nz/en/development-assistance-and-humanitarian-aid>, 12. 3. 2019).

Phillips, K. (2013). The History of Foreign Aid. *Australian Broadcasting Corporation*. 17. 12. 2013 (<https://www.abc.net.au/radionational/programs/rearvision/the-history-of-foreign-aid/5162100>, 15. 2. 2019).

Remešová, B. M. (2018). Je rozvojová pomoc efektivní? *Anno*. (<http://anno-cr.cz/wp-content/uploads/2018/08/Blanka-M.-Reme%C5%A1ov%C3%A1-Je-rozvojov%C3%A1-pomoc-efektivn%C3%AD.pdf>), 15. 2. 2019).

Richards, T. (2002). *New Zealand abroad: the sotry of VSA in Africa, Asia and the Pacific* (Wellington: Bridget Williams Books and Te Tuao Tawahi/Volunteer Service).

Rosser, A. (2008). Neoliberalism and the Politics of Australian Aid Policy-Making. *Australian Journal of International Affairs* 62 (3), s. 372–85.

Schwas, M. – Norman, R. (2006). *The Establishment of NZAID: A SAB is Born* (Melbourne: The Australia and New Zealand School of Government).

Sen, A. (1999). *Development as Freedom* (Oxford: Oxford University Press).

Spratt, J. – Wood, T. (2018). Change and Resilience in New Zealand Aid under Minister McCully. *Policy Quarterly* 14 (2), s. 25–31.

Stanton. E. (2007). The Human Development Index: A History. *Political Economy Research Institute* (127), s. 16–21.

Stojanov, R. (nedatováno). Rozvojové cíle tisíciletí. *Rozvojovka*. (<http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti>, 23. 3. 2019).

Storey, D. – Bulloch, H. – Overton, J. (2005). The Poverty Consensus: Some Limitations of the Popular Agenda. *Progress in Development Studies* 5 (1), s. 30–36.

Strauss, G. (2016). Six Challenges facing Africa in 2006. *Providence*. 20. 1. 2016 (<https://providencemag.com/2016/01/six-challenges-facing-africa-2016/>, 18. 2. 2019).

The Group of 77 (2019). *About the Group of 77* (<https://www.g77.org/doc/>, 24. 2. 2019).

Tomlinson, B. R. (2003). What was the Third World? *Journal of Contemporary History* 3 (2), s. 309–310.

Vaggi, G. (2009). Změny v zapojení rozvojových zemí do mezinárodního kapitálu. In: Adamcová, L. a kol., *Rozvojová ekonomika* (Praha: Oeconomica), 249–272.

Wood, T. – Burkot, C. (2016). A Mixed Review For New Zealand Aid. *Development Policy Centre* (<http://devpolicy.org/publications/reports/2015%20Stakeholder%20Survey/2015-NZ-Stakeholder-Final-web-version.pdf>, 22. 3. 2019).

WTO (2019). *Overview* (https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/wto_dg_stat_e.htm, 22. 2. 2019).

Young, A. (2008). NZAID too weak to cope with more money, say MPs. *New Zealand Herald*. 17. 2. 2008 (https://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=10492992, 17. 3. 2019).

Zíková, T. (2005). Rozvojová pomoc na pozadí teorií rozvoje. In: Waisová, Š. a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 52–70.

8 RESUMÉ

Development cooperation has been the subject of political debates for over the last decades. The ability to successfully solve serious problems such as extreme poverty or hunger remains difficult for developing countries. With increasing interdependence, this issue is increasingly crossing the borders of its states and it is gaining a global dimension. Poverty, poor health care, child mortality, and others are in contrast to the well-being of an advanced world that has developed economies and modern technologies.

This bachelor thesis deals with the New Zealand development aid. Its aim is to find out what were the alterations of the New Zealand development policy between the years 1999 and 2016, using a comparative method. Specifically, I focus on how differently it was approached by the government of Helen Clark of the New Zealand Labor Party, which was performed by the Prime Minister's office from 1999 to 2008, and the John Key government of the New Zealand National Party, who held the post for the next eight years. This bachelor thesis consists of four main parts.

In the first chapter, I aim to clarify some of the concepts that are used in this work. Particularly, these are the concepts of development, developing countries and development aid. The attention is also dedicated to the key international documents such as The Millennium Development Goals and The Paris Declaration.

The following chapter describes New Zealand's development aid in a historical context. In this respect, I point out that the reasons for its provision have changed over the years. While some governments have sought to reduce poverty in developing countries, others have been motivated by political stability and business interests.

As a highly developed state, New Zealand is an important actor in providing international development assistance, endeavouring to develop shared prosperity and stability not only in the Pacific but also outside of it.

As I try to refer in the another chapters, a number of amendments can be ascertained in the period under the review, whether we are talking about reforms in the way of administration or the differences in individual sectors, the allocation of funds, or the places New Zealand's development aid was heading for. Helen Clark's government, whose primary objective had been to combat poverty, allowed the emergence of a semi-autonomous New Zealand Agency for International Development. However, after the 2008 elections won by the National Party, New Zealand's official development assistance has undergone a number of changes. These changes included a greater shift in New Zealand official development assistance to its foreign policy interests, the reintegration of the New Zealand International Development Agency under the direct control of the Ministry of Foreign Affairs and Trade, and the withdrawal of its semi-autonomous status. There has also been a move away from the poverty reduction agenda towards sustainable economic development, with an increased focus on the Pacific region.

9 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Rozvinuté tržní ekonomiky dle IMF	I
Příloha č. 2 – Seznam členských zemí OECD	II
Příloha č. 3 – Oficiální rozvojová pomoc Nového Zélandu a sektory, do kterých mezi lety 2001 až 2015 mířila	III

Příloha č. 1: Rozvinuté tržní ekonomiky dle IMF

All countries / Advanced economies (39 countries)

Countries

- Australia
- Austria
- Belgium
- Canada
- Cyprus
- Czech Republic
- Denmark
- Estonia
- Finland
- France
- Germany
- Greece
- Hong Kong SAR
- Iceland
- Ireland
- Israel
- Italy
- Japan
- Korea
- Latvia

Countries

- Lithuania
- Luxembourg
- Macao SAR
- Malta
- Netherlands
- New Zealand
- Norway
- Portugal
- Puerto Rico
- San Marino
- Singapore
- Slovak Republic
- Slovenia
- Spain
- Sweden
- Switzerland
- Taiwan Province of China
- United Kingdom
- United States

Zdroj: International Monetary Fund (2018a). *Advanced economies: IMF Outlook* (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weoselco.aspx?g=110&sg=All+countries+%2f+Advanced+economies>, 30. 3. 2019).

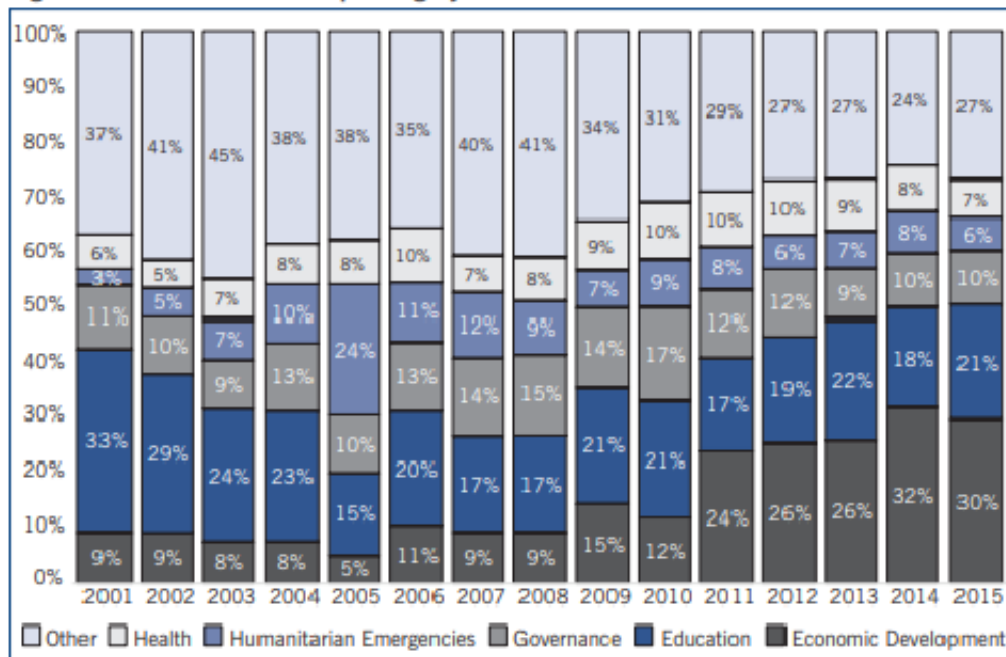
Příloha č. 2: Seznam členských zemí OECD

Název země	Rok vstupu do OECD
Austrálie	1971
Belgie	1961
Česká republika	1995
Dánsko	1961
Estonsko	2010
Finsko	1969
Francie	1961
Chile	2010
Itálie	1962
Irsko	1961
Island	1961
Izrael	2010
Japonsko	1964
Kanada	1961
Korejská republika	1996
Litva	2018
Lotyšsko	2016
Lucembursko	1961
Maďarsko	1996
Mexiko	1994
Německo	1961
Nizozemsko	1961
Norsko	1961
Nový Zéland	1973
Polsko	1996
Portugalsko	1961
Rakousko	1961
Řecko	1961
Slovensko	2000
Slovinsko	2010
Španělsko	1961
Spojené království	1961
Spojené státy americké	1961
Švédsko	1961
Švýcarsko	1961
Turecko	1961

Zdroj (upraveno autorem): OECD (2018). *List of OECD Member countries: Ratification of the Convention on the OECD* (<http://www.oecd.org/about/membersandpartners/list-oecd-member-countries.htm>, 31. 3. 2019).

Příloha č. 2: Oficiální rozvojová pomoc Nového Zélandu a sektory, do kterých mezi lety 2001 až 2015 mířila

Figure 5 – New Zealand aid spending by sector

Zdroj: Spratt, J. – Wood, T. (2018). Change and Resilience in New Zealand Aid under Minister McCully. *Policy Quarterly* 14 (2), s. 28.

(https://www.victoria.ac.nz/__data/assets/pdf_file/0019/1500841/Spratt_Wood.pdf, 31. 3. 2019).